

Mens en Wereld

„Mam, kom gauw, die meneer van het geestige leven is er weer!” riep een van mijn dochters een paar jaar geleden op een zondagmorgen. Ik kwam stikkend van de lach uit de keuken, want ze bedoelde de spreker in de rubriek „Geestelijk Leven”, „onze” rubriek van 's zondagsmorgens kwart voor tien voor de Vara-microfoon.

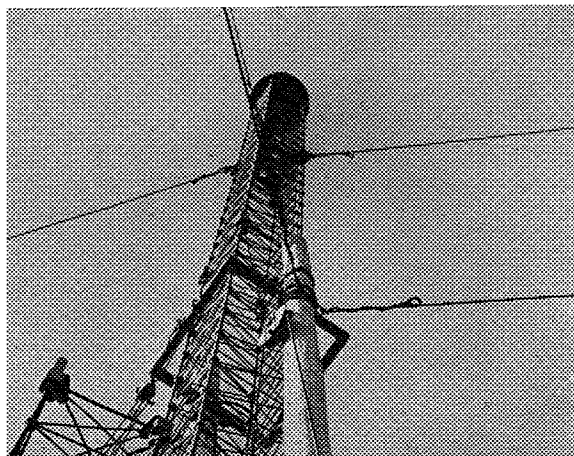
„Hoe gaat dat nu eigenlijk met die zondagochtendpraatjes van jullie?” wordt ons heel vaak in gezelschap gevraagd en de mensen willen dan weten, of er censuur is, of het een „life”-uitzending is of een bandopname, of er veel belangstelling voor is en wie de sprekers uitnodigt, en dan is het altijd erg plezierig om te kunnen beginnen met te vertellen, dat er naar deze rubriek bijzonder veel geluisterd wordt. Niet alleen door humanisten, maar door alle mogelijke mensen, van de meest uiteenlopende levens- en wereldbeschouwing, die deze kwartiertjes beslist niet graag zouden willen missen. We hebben eens een brief gekregen van een meneer, die altijd eerst naar het Geestelijk Leven luisterde en daarna met een reuze vaart naar de kerk holde, waar hij dan, nog net op het nipperkje voor de dienst begon, in een bank neerplofte.

We maken wel eens het grapje, dat de luisterdichtheid, zoals dat heet, zo groot is, omdat de uitzending vlak na Bert Garthoff komt en de mensen gewoon vergeten de radio uit te zetten, maar dat is niet waar. Er wordt wel degelijk bewust geluisterd, men spreekt erover en leest het gehoorde nog eens over in „Het Woord van de Week”.

Censuur is er niet. De radiocommissie van het H.V. stelt per half jaar een sprekerslijst samen en de Vara nodigt deze dames en heren, zes weken voor ze aan de beurt zijn, uit, om zo snel mogelijk hun titel op te geven. Een paar weken later sturen ze dan hun getypte tekst in van precies 15½ minuut – de aan- en afkondiging gaat er immers ook nog af – en dat is voor beginners natuurlijk een eindeloos uitproberen, met het horloge op tafel!

„Life” of band? Sommige luisteraars vinden het bepaald een naar idee, als ze niet direct van mens-tot-mens toegesproken worden, maar dikwijls is het uiterst tijdrovend en onpraktisch voor de spreker om op zondagochtend, zo vroeg al in de studio te zijn. Helemaal onmogelijk is het zelfs, als hij op diezelfde ochtend ergens anders in het land een lezing moet houden. Dan is hij om kwart voor tien onderweg en denkt: „Op ditzelfde moment ben ik in de aether”.

En de mensen, die langs de weg of de spoorbaan wonen en naar de radio luisteren, weten niet, dat de meneer van het Geestelijk Leven zojuist gepasseerd is...

Doodsstrijd van apartheidspolitiek

Vorige maand is de Zuidafrikaanse wet op de staatsveiligheid het parlement gepasseerd en van kracht geworden. De enige tegenstemmer in het uitsluitend blanke Huis van Afgevaardigden was Helen Suzman, de vertegenwoordigster van de progressieve partij. Met de nieuwe wet in de hand zal de Zuidafrikaanse justitie voortaan kwistig de doodstraf gaan uitdelen. Voor vriend en vijand is het duidelijk dat de apartheidspolitiek in een beslissende fase is gekomen.

De wet op de staatsveiligheid is ingediend door de Zuidafrikaanse minister van justitie, Vorster, één van de meest uitgesproken fascisten in het kabinet van Verwoerd. In 1942 verklaarde hij: „Wij staan christelijk nationalisme voor dat een bondgenoot is van nationaal-socialisme. In Italië heet het fascisme, in Duitsland nationaal-socialisme en in Zuid-Afrika christelijk nationalisme.” Hij werd veroordeeld en in 1944 weer vrijgelaten. Sindsdien blijft hij proberen de tweede wereldoorlog in zijn voordeel te beslechten. Een beroemde uitspraak van hem dateert van 1961: „Liberalisme is de voorganger van communisme”.

Welnu, aan de wet op de staatsveiligheid ging in 1948 een wet vooraf „ter onderdrukking van het communisme”. Op grond van deze wet kunnen bepaalde personen tot communist „verklaard” worden en veroordeeld.

In 1961 volgde de anti-sabotagewet, waarmee aan velen gedwongen huisarrest kan worden opgelegd. Honderden tegenstanders van de apartheid zijn aldus geïsoleerd. Hun vrouwen moeten gaan werken om de kost te verdienen. Hun kinderen zijn van school gehaald om boodschappen te verrichten. De anti-sabotagewet legt de doodstraf op aan al diegenen die streven naar „... enige sociale of economische verandering”. Daarbij is bepaald dat de bewijslast niet op de justitie berust, maar op de beklaagde, die zijn onschuld moet kunnen aantonen.

Nu, in 1963, met de nieuwe wet op de staatsveiligheid, gaat men de doodstraf nog kwistiger uitdelen. Iemand, die de hulp van de Verenigde Naties inroept of in het buitenland tegen de apartheid ageert mag ter dood worden veroordeeld. Het belangrijkste is echter dat men tegenstanders nu onbeperkt gedetineerd kan houden, zonder dat een formele berechting hoeft te volgen.

De Orde van Johannesburgse Advocaten heeft de vrees uitgesproken dat de invoering van deze wet vrijwel zal neerkomen op de afschaffing van het rechtsbeginsel. Zij verklaarde dat groot gevaar bestaat voor toepassing van lichamelijke wreedheden of „hersenspoelingen” tijdens de verhoren.

Het zou onvoorstelbaar zijn als de niet-blanke bevolking tegen de door de apartheid geplande slavernij geen verzet had aangetekend. Onder Loethoeli waren de verzetswapens nog de geweldloosheid en de overreding. Hij wilde met de blanken samenwerken. Zijn gematigdheid heeft slechts een steeds straffer regime tot ge-

volg gehad. Loethoeli zelf werd in zijn huis opgesloten en daarmee politiek geïsoleerd.

Na Loethoeli kwam Soboekwe, voorstander van een meer activistisch optreden, organisator van protestmeetings en sit-down-stakingen, politiek georiënteerd op het pan-afrikanisme elders in Afrika. Hij wilde geen samenwerking met blanken, hoewel geweldpleging en sabotage niet op zijn programma stonden. Hij ging de gevangenis in, kwam onlangs vrij, en werd op grond van de nieuwe wet terstond weer gedetineerd.

Als de gematigden worden geliquideerd is het woord aan de extremen. Als de Zuidafrikaanse regering straaljagers in Engeland koopt „om de zwarte massa's neer te schieten”, is het woord aan Leballo en zijn Poqo-beweging, een verzetsorganisatie die het midden houdt tussen de Mau-Mau en het Algerijnse bevrijdingsfront. Zijn daden zullen we niet toejuichen maar wel begripen. Wanneer elke vreedzame wijze van protesteren strafbaar wordt, blijft alleen geweld over.

De afkondiging van de wet op de staatsveiligheid houdt stellig ook verband met een andere mijlpaal in de apartheidspolitiek: in juni aanstaande zal men de Transkei, één van de drie Bantoegebieden, „onafhankelijkheid” verlenen.

Het lijkt alsof daarmee een stukje apartheidstheorie werkelijkheid zal worden. In theorie heeft de apartheid immers altijd de bedoeling gehad volledige territoriale scheiding tussen blank en zwart te organiseren. Geen „deurmekaarboerderij”. Elke bevolkingsgroep moet op zijn eigen gebied tot maximale zelfontplooiing komen –, aldus de theorie.

De regering heeft met het uitvoeren van de theorie nooit erge haast gemaakt. Slechts 13 % van heel Zuid-Afrika heeft zij voor de Bantoes (die 70 % van de totale bevolking uitmaken) bestemd. „Niks meer nie en niks minder nie”. En die dertien procent bestaat uit geërodeerde woestijnen, waar momenteel nauwelijks landbouw of veeteelt mogelijk is, waar geen wegen en geen grondstoffen zijn, laat staan huizen en fabrieken. Volgens het regeringsplan zullen hier in het jaar 2000 al de helft van de Bantoes hun nationale tehuis vinden. De rest blijft als industrie-proletariaat in de blanke gebieden werken. De blanke mijnen en fabrieken drijven voor bijna 90 % op negerarbeid. Vertrek van alle negers naar de Bantoegebieden zou Zuid-Afrika definitief in een chaos doen veranderen.

(slot op pagina 3)

Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen
18e jaargang no. 11 – 1 juni 1963

Kritisch allerlei

Het is al weer een tijd geleden, dat wij een berichtje opnamen over een man in Winterberg, die veroordeeld werd wegens het planten van een boompje in zijn eigen tuin op zondag. Ons commentaar was toen: wat een land! Het lijkt Nederland wel. Maar ziet, het had ook Zwitserland kunnen zijn, want in Contact lezen we:

„De staatsrechterlijke kamer van het Bondsgerechtshof in Zwitserland heeft het beroep van de bezitter van een weekendhuisje tegen de oplegging van een boete door de plaatselijke autoriteiten en de daaropvolgende veroordeling door een lagere rechter wegens handelen in strijd met de wet op de viering van zon- en feestdagen afgewezen. Daarmee is in laatste instantie beslist, dat alle tuinarbeid op zon- en feestdagen verboden is.”

Deze vorm van onverdraagzaamheid is blijkbaar over vele landen van West-Europa verbreid. Wij noemen het onverdraagzaamheid ja, want wie maalt erom als wij ons ergeren aan de schijnheiligheid en de vormencultus van maar al te veel christenen? Niemand immers: hun gevoelens moeten tot in het absurde ontzien worden, de buitenkerkelijke kan straffeloos beledigd worden.

Als u dit nummer, van Mens en Wereld ter hand neemt, zal onze nieuwe regering nog wel niet geformeerd zijn, maar vast staat toch wel, dat er geen staatkundig-gereformeerden deel van zullen uitmaken. En wij zijn daar eerlijk gezegd wel een beetje blij om, nadat we in een van hun verkiezingsfoldertjes hebben gelezen, wat deze mensen zo al aan die uiterst-linkse anti-revolutionairen te verwijten hebben:

„Zij staat toch krachtens beginsel voor, dat zelfs de atheïsten, de brute godloochenaars, de vrijheid moeten hebben zich in het openbaar te uiten, ook al wordt daarbij God gelasterd door in openbare vergaderingen onderwerpen te behandelen als: „God is het grootste kwaad”. (...) De SGP wenst geen geloofsdwang. Zij kent ieder volkomen de vrijheid toe te geloven wat hij wil, en staat derhalve met onze vaders in de vrijheid van geweten voor. Tegen het vrijelijk propageren van het ongeloof, zelfs van het brutaalste ongeloof, moet zij zich echter met alle beslistheid verzetten.”

Daar staat dus zoveel als: u mag geloven wat u wilt, als het maar christelijk is! Over verdraagzaamheid gesproken!

Nog iets uit datzelfde fol-dertje:

„De SGP heeft in artikel 12 van haar beginselprogramma bepaald, dat vrouwenkiesrecht strijdt

met de roeping der vrouw (...) Dit artikel wordt door de SGP nog steeds gehandhaafd. Krachtens dit artikel plaatst de SGP ook geen vrouwen op haar kandidatenlijsten.”

En daar is men dan blijkbaar nog trots op ook. Wat ons intrigeert is de vraag waarop staatkundig-gereformeerde vrouwen dan wel zullen stemmen.

Het is wel grappig tezelfdertijd in de Guardian te lezen, dat de Sjah van Perzië nu eindelijk enige pressie uitoefent om de vrouw in zijn land gelijkberechtigd te maken aan de man. Zij hebben onlangs voor het eerst mogen stemmen, waarover de Guardian schrijft:

„Waarnemers geloven, dat de beslissing om vrouwen toe te staan aan de stemming deel te nemen, een flinke slag is die de regering toebrengt aan de kracht van de moslemclerus, die zowel de landhervorming als het deelnemen van vrouwen aan zaken van publiek belang altijd heeft tegen-gewerkt.”

In het Vaderland heeft een artikel gestaan, waarin wordt medegedeeld, dat kroonprins Feisal van Saoedi-Arabië een grondwetsherziening heeft voorbereid, waardoor de slavernij in dat land officieel zal worden afgeschaft. De conclusie van het artikel is, dat heel wat slaven zullen verkiezen bij hun meester te blijven, omdat het leven van een slaaf in dat land zo slecht nog niet is. Dat dat een veroordeling inhoudt van de sociale toestanden in Saoedi-Arabië laten wij dan maar in het midden, maar interessant is wel het volgende:

„Gedwongen ronseling vindt men haast niet meer; de handel is de laatste tijd vooral op gang gebleven door de ontzettende armoede in buurlanden van Arabië. Een arme boer in Somalië of in Beloedsjistan, die hoogstens een armzalig krot en een houten ploeg bezit, is vaak blij als hij zijn kinderoverschot kan verkopen (voor zover hij ze niet nodig heeft voor de bewerking van zijn grond). Ouderlijke wijkt dan vaak voor de (meestal zeer juiste) veronderstelling, dat de kinderen er veel beter aan toe zijn als die naar in een Saoedisch of Jemenitisch paleis dan als dagloner in hun vaderland. Ook de noodzaak geld bij elkaar te krijgen voor afbetaling aan een plaatselijke geld-schieter, dwingt deze boeren er vaak toe hun kinderen te verkopen.”

De Romeinse correspondent van The Times meldt, dat de plaatsvervangend algemeen directeur van de FAO, de voedsel- en landbouworganisatie van de Verenigde Naties, heeft verklaard,

dat naar schatting 3 tot 500 miljoen mensen op het ogenblik ondervoed zijn en dat op onze wereld ongeveer de helft van de totale bevolking van 3.000 miljoen honger lijdt of slecht wordt gevoed. Wij moesten daar weer even aan denken, toen wij het televisiescherm zagen opgloeien om ons haarfijn uit de doeken te doen wat de astronaut Cooper ondervond tijdens en na zijn vlucht door de ruimte. Ach ja, het zal wel zijn nut hebben, al die onderzoekingen, en natuurlijk mag men de ontwikkeling van de wetenschap niet afremmen. Maar zouden nu echt een paar miljoen van de miljarden die hieraan worden uitgegeven, niet nuttiger kunnen worden besteed?

Men kan voor en tegen geldelijke ondersteuning van schrijvers door de staat zijn (wij geloven dat het leven van een Nederlands auteur geen vetpot is en dat daar in ieder geval wel iets aan mocht worden gedaan, in welke vorm dan ook). Maar het is eenvoudig lachwekkend als men ertegen is op gronden die de a.r. senator Algera aanvoerde, toen hij zei dat de moderne auteurs het niet waard zijn, omdat zij alle gevestigde normen vertrappen. „De meeste moderne schrijvers, in de regel nihilisten, hebben het altaar

door de bitterheid vervangen waar zij de nozems uitnodigen en de pelgrims najouwen.”

Hè ja, laten wij teruggaan tot een literatuur waarin altaar en pelgrim de hoofdrol vervullen en verder alles lekker verwerpen. Overigens merkte mr. Cammel-beeck al op, dat de kritiek van deze a.r. duidelijk niet werd geremd door enige kennis van de feiten, want, zoals de NRC schreef, hij zwoer bij Bartje, Merijntje Gijzen en De Peelwerkers. Hij noemde tenminste Anne de Vries, A. M. de Jong en Antoon Coolen als achtereenvolgens de populairste schrijvers in de protestants-christelijke, de buitenkerkelijke en de rooms-katholieke kring. „De zogenaamde moderne kunstenaar wordt eenvoudig niet meer gelezen,” constateerde hij vol afkeer. Wat moet het heerlijk zijn in zo'n lieve wereld te leven, nog keurig opgedeeld in zuiltjes ook (want stel je voor, dat je eens iets van een ander zuiltje zou lezen!), maar het is wel duidelijk, dat je in dat geval van letterkunde die iets dieper graaft, laat staan van de letterkunde van onze eigen chaotische en dynamische tijd, niet veel zult begrijpen. Maar laat het de heer Algra een troost zijn: dat hoeft hij ook niet, er zijn al zoveel andere mensen die dat wel doen, de jongeren bij voorbeeld.

Abcoudermeertje

Zó, is het leven van mijn nicht,
Een vrouw . . . , maar met 'n orale plicht
Die zich ontpopt in zoete zorgen
Voor de eigen sex die „mondig” is,
In god-als-patissier geborgen.

Verguld verzamelen zich de magen
Om de innerlijke lust te schragen
Met koffie, slagroom en gebak,
Doorspekt met alle levensvragen
Rondom Libelle's ongemak.

Binnen het raam van duizend woorden
Bewegen zich hun slot-akkoorden
In de ontkleding van 't „geval”,
Dat zonder zweem van een discussie
Zo was, zo is, zó wezen zal.

De café-noir, de etikette,
De roomsoes en het damesblad
Worden met niets ontziende takt
In 't Oratorium morale
Steriel in cellofaan verpakt.

Ach, de libel kan dit niet deren.
De rietzoom aan 't Abcoudermeer
Schept al zijn doen. In zon of regen
Heeft hij die ijle glans gekregen
Waar ik in woorden niets van leer.

Ga zonder woorden voor één keertje
Jezelf zien, in een deelgenoot;
Libelle zijn om eigentwille.
Volsta met dat Abcoudermeertje
En deel dat, als gebroken brood.

Landdag Stichting „Socrates”

Onder voorzitterschap van prof. B. W. Schaper vond op 12 mei jl. in het conferentiecentrum „De Tempel” te Overschie de landdag plaats van de humanistische Stichting „Socrates”, die gewijd was aan het onderwerp „Wetenschap van de Oorlog”.

’s Morgens sprak prof. dr. F. van Heek, hoogleraar in de sociologie aan de Rijksuniversiteit te Leiden, over „De sociologische Aspecten van het Oorlogsverschijnsel”. Spreker wees erop dat het onderzoek der sociale wetenschappen meer en meer rechtvaardigt dat de oorlog aan maatschappelijke factoren moet worden toegeschreven. Volgens Sorokin heeft de oorlog de grootste kans uit te breken in de overgangperiode van de ene cultuurfase naar de andere. Zulke perioden waren het tijdperk van de volksverhuizing, de renaissance en ook onze eigen tijd. Mannheim verklaarde de tweede wereldoorlog uit de economische crisis en de politieke frustratie van het Duitse volk. Hallgarten toont hoe de steun van de Duitse industrie de crisis in Hitlers partij in 1932 hielp overwinnen. In zijn oratie „Het andere Volk” gaf Den Hollander een verklaring van irrealiteit, agressief nationalisme. Dit alles, gevoegd bij een militarisme dat het militaire apparaat als doel vergoddelijkt en streeft naar een „gewapende vrede” zijn een aantal factoren die de oorlogskansen vergroten.

Prof. Van Heek vergeleek de huidige situatie met die van 1914 en 1939 en kwam tot de conclusie dat in onze tijd de wapeningspost het sluitstuk vormt van de Amerikaanse cultuurpolitiek, een ongewenste situatie nu de wapenindustrie particulier bezit is, dat belang heeft bij oorlogsdreiging. De machtspositie van de militairen in de Amerikaanse regering is zeer groot, zoals in de politieke machtselite van Rusland eveneens het geval is. Hoewel een duidelijke afbakening van de belangensterren veel duidelijker is dan in 1939 en de kans op conflicten verkleint, behoort het losbranden van een oorlog als gevolg van technische vergissingen tot de statistische mogelijkheden, terwijl bovendien het menselijk reactievermogen om via het waarnemingsmechanisme binnen zeer korte tijd juist te interpreteren onvoldoende is.

Naar de overtuiging van spreker is de Sowjetmentaliteit in wezen minder agressief dan die van het nationaal-socialistische Duitsland

was. Voorts is Rusland rijk aan grondstoffen, terwijl de economische vooruitzichten – anders dan intertijd in Duitsland – bepaald gunstig zijn. Het Russische communisme is rationeel, zodat Rusland de oorlog zeker niet zoekt zolang het succes niet zeker is, hetgeen, gezien de verwoestingen in een nucleaire strijd, bepaald niet het geval is. Storende factoren zouden de angst voor een Duitse herbewapening kunnen zijn en een machtsverschuiving in Rusland van de partij naar het leger.

Door de ontwikkeling van de oorlogstechniek is de mogelijkheid van de totale vernietiging ontstaan, maar ook, uit drang tot zelfbehoud van de mensheid, de mogelijkheid van een duurzame vrede op basis van internationale planning.

Na de lunch sprak prof. dr. B. Landheer, hoogleraar in de sociologie van internationale betrekkingen aan de polemologische faculteit van de Rijksuniversiteit te Groningen, over „Bewapening en Ontwapening als factoren in de huidige Wereldsituatie”. Volgens Toynbee is de oorzaak van de verschrikkelijke vernietigingskracht, waarover de mensheid thans beschikt, het gevolg van het samengaan van wetenschap, industrie en militair apparaat, elk vertegenwoordigd door een groep mensen met een verschillend „tijdsbegrip”. Dit leidde tot de totalisering van de oorlog, die, ondanks de verontrusting onder vele atoomgeleerden, de atoombom voortbracht, die in militaire handen kwam. Door het verloren gaan van de Amerikaanse suprematie op kernwapengebied tengevolge van het eveneens uitvinden van achtereenvolgens de A-bom en de waterstofbom door Sowjetgeleerden, begon de kernbewapeningswedloop, die nog steeds voortduurt.

Om uit deze gevaarlijke situatie vandaan te

Over wetenschap van de oorlog

komen is volgens prof. Landheer allereerst nodig een loskoppeling van wetenschap, militair apparaat en industrie, waarbij spreker wees op het psychologisch niet langer draagbare „moment van de beslissing”. Noodzakelijk is eveneens het „terugrollen” van de technische beslissing, dus een beter controlesysteem. Mondiale oplossingen, zoals b.v. de ontwapeningsconferenties te Genève, achtte spreker weinig kansvol omdat beide partijen niet geheel willig schijnen om tot ontwapening te komen. De oorlog „per ongeluk” – door het uiterst korte moment van beslissing – het plaatselijk conflict, dat tot een kernoorlog kan uitgroeien, en de kwantitatieve toename van atoomwapens, die bovendien in meer handen gaan komen, vormen evenzovele reële gevaren. De V.S. zouden liever zien dat de andere NATO-landen meer conventioneel bewapend werden, omdat Amerika meent met haar polarisraketten het gehele Westen te kunnen beschermen. Men ziet naar de kleinere mogelijkheden, op wier initiatief regionale veiligheidssystemen ontwikkeld zouden kunnen worden.

De meeste kans van slagen biedt, volgens prof. Landheer, de „arms-control” als een beperking van de kernbewapening, tot stand te brengen in vrijwillige samenwerking tussen de kleine mogendheden om een regionale oplossing te vinden in de vorm van b.v. het atoom-

vrij maken van West- en Midden-Europa, een zelfbeperking die bovendien groter verantwoordelijkheid zou delegeren aan de kleinere landen.

Levendige discussie na beide inleidingen toonde de grote belangstelling voor de actuele problematiek van deze zeer geslaagde voorjaarslanddag. de B.

Het Comité Zuid-Afrika is in 1961 opgericht na de moord van de Zuidafrikaanse politie op meer dan honderd protesterende negervrouwen te Sharpeville. Het Comité helpt de slachtoffers van de apartheid, geeft financiële steun aan door arrestaties getroffen gezinnen, verleent gerechtelijke bijstand aan gedetineerde negerleiders en verstrekt studiebeurzen voor jonge Bantoes in het buitenland. Als u zich opgeeft als donateur voor f 10,- per jaar ontvangt u gratis het door haar uitgegeven wetenschappelijke bulletin. Stort uw bijdrage op postgiro 8000 van de Amsterdamsche Bank, Amsterdam onder vermelding van: donateur Comité Zuid-Afrika.

(slot van pagina 1)

Verwoerd heeft dan ook altijd op hun standpunt gestaan dat zoveel mogelijk negers in de blanke gebieden kelderieren moeten blijven, dat volledige territoriale scheiding financieel onbetaalbaar en technisch onuitvoerbaar is. Zoals Drs. E. van Thijn het onlangs uitdrukte: „De theorie van de apartheid was nodig om de ketenen, waarin men de zwarte bevolking sinds tijden geslagen heeft, voor de 20e eeuwse buitenwereld te rechtvaardigen, maar diezelfde ketenen verhinderen het dat de theorie der apartheid inderdaad in praktijk wordt gebracht.” Die ketenen kluisteren de negers ook aan de blanke gebieden.

Sinds kort heeft de regering echter schijnbaar toegestemd in een versnelde uitvoering van het apartheidsbeleid, voorzover dat niet louter op binnenlandse discriminatie maar meer op territoriale scheiding gericht is. Begonnen wordt met de „onafhankelijkheids”-verklaring van de Transkei. Een Bantoe-gezin gaat daar f 40,- per maand verdienen, hoewel f 250,- minimaal noodzakelijk is voor het levensonderhoud. De „onafhankelijke” negers zullen in de Transkei gaan leven onder de politieterror van met Verwoerd collaborerende stamhoofden.

Het is geen wonder dat de Poqo-beweging van Leballo juist veel inwoners van de Transkei onder zijn aanhang telt. In juni zal het stellig tot bloedige uitbarstingen komen. De wet op de staatsveiligheid geeft Verwoerd de mogelijkheid het verzet bij voorbaat uit te schakelen.

De nieuwe wet van Vorster bezegelt het falen van de apartheidspolitiek. Immers, de eigensoortige ontwikkeling is van hoog tot laag aan-geprezen als een middel om de vrede tussen de rassen te bewaren. Apartheid zou een politiek zijn van „goede nabuurschap”. Ze is echter geworden tot een instrument van fascistisch rasgevoel, blanke zelfhandhaving en ontaard roepingsbesef. *De wet op de staatsveiligheid betekent de erkenning dat de apartheid een bedreiging vormt voor de rassenvrede, die ze bedoeld had te handhaven.*

Met de apartheid hebben de blanken niet alleen het doodvonnis geveld over de democratie en vrijheid in Zuid-Afrika, maar evenzeer over henzelf. Gelijk de tovenaarsleerling zullen zij eens uitkrijten: „Meester, ik ben in grote nood, ik heb een geest opgeroepen en ik weet niet hoe ik hem weer moet kwijtraken.” De kracht van hun eigen geweld zal zich tegen hen keren.

Tranen over Johannesburg, tranen over Zuid-Afrika! J. van den Doel

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofredacteur: P. W. van der Vliet

Redactieraad: Mevr. I. M. A. Donker-Rutgers, dr. H. Bongers, prof. dr. J. C. Brandt Corstius, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof.

Redactiesecretaris:

H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam 4, telefoon 80641

Administratie, abonnementen en advertenties:

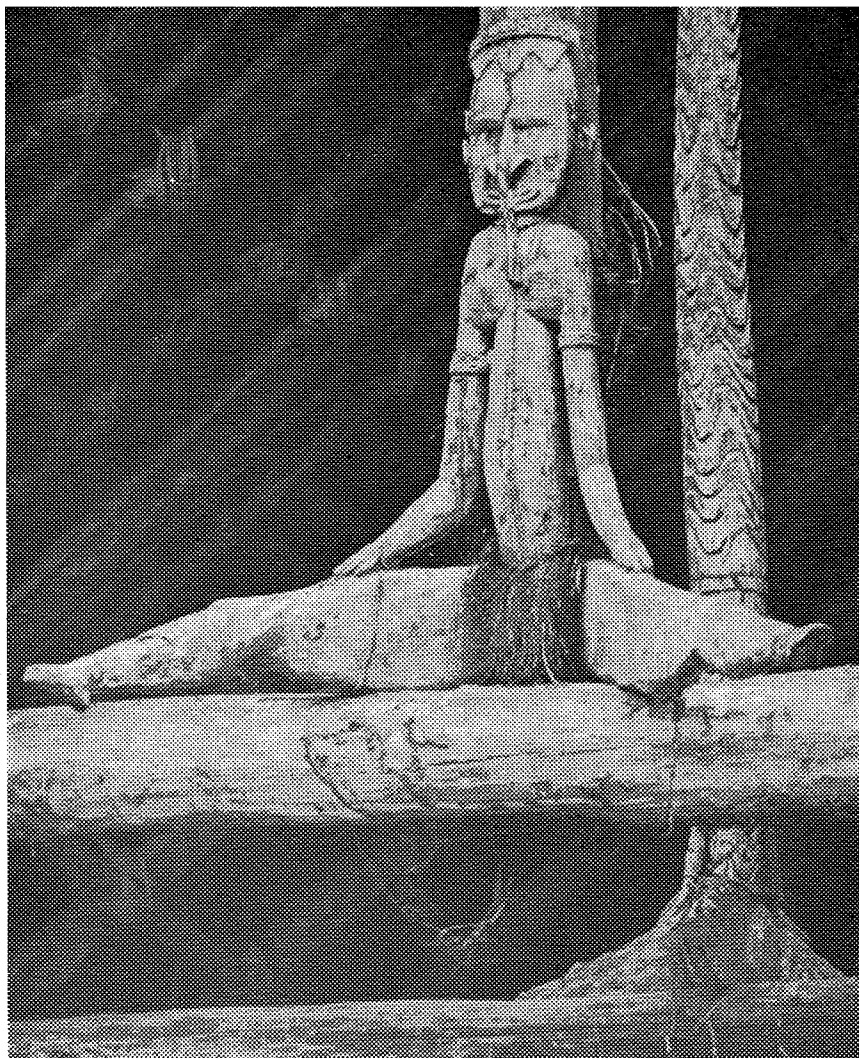
Oudegracht 152, Utrecht, telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag
Kleine advertenties f 0,20 per woord

Abonnementsprijs voor leden van humanistische organisaties f 5,- per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,-; losse nummers f 0,30.

HET GRAS GROEIT UIT DE GODEN

**Fotodocumenten van een
stervende cultuur**

René Gardi is een fotograaf en zoals uit de hierboven gegeven titelbeschrijving blijkt is *Sepik* zijn boek. Hij kan trots zijn op de zestig gereproduceerde kleurenfoto's, al ontkomt men niet aan de indruk, dat kleurenfotografie ook wel eens primitieve pracht verpakt in het cellophaan van blanke glamour. Hoe dit zij, Gardi heeft een geselecteerde, maar prachtige en indrukwekkende documentatie gemaakt van de Sepik-kunst in de context van land, volk en cultuur. Een kenner als Th. P. van Baaren noemt het Sepik-district „een schatkamer van primitieve kunst, die nog steeds niet is uitgeput en die in kwantiteit, kwaliteit en verscheidenheid wel nergens ter wereld wordt geëvenaard.” Daarom is dit een boek-om-te-hebben, temeer daar men op verschillende foto's de kunstenaars aan het werk ziet, waarbij het opvalt, dat ook Papoea-kunstenaars in volstrekte concentratie werken, voor de wereld blind en doof.

Toch is het voor een dergelijk boek een bezwaar, dat de man van het geschreven woord op de tweede plaats komt. De inleiding en toelichting van Bühler – de Baselse hoogleraar in de ethnologie, die de leiding had van de expeditie, waaraan ook Gardi deelnam – zijn uitermate deskundig, maar men had ze graag uitvoeriger gezien. Hij had althans de lezer er attent op kunnen maken, dat deze zich met dit boek bevindt in het gebied van bijv. Iatmul, Kwoma en Arapesh, waarover Mead, Whiting en Bateson boeken geschreven hebben, die ook voor de niet-vakman boeiend zijn. Vooral Margaret Mead heeft met haar *Male and female* en *Sex and temperament* voor vele boekenlezers de namen van de Iatmul en de Arapesh tot meer dan vage begrippen gemaakt.

Deze lezers zullen in Gardi's *Sepik* vele dingen met vreugde herkennen, en dan nu visueel, en met eenzelfde genoegen van nieuwe gegevens kennis nemen. Het is opvallend, hoe zeer het leven van de volken langs de Sepik-rivier in Australisch Nieuw-Guinea beheerst werd door wat Bühler de geestenhuizen noemt,

SEPIK

die ook de mannenhuizen zijn – indrukwekkende herinneringen aan de mythische roof van het vrouwengeheim – waarop ook het leven van deze tropische landbouwers meer of minder bewust is gefundeerd. De schrijver noemt deze mythe niet, maar een duidelijk teken ervan is zichtbaar op één van Gardi's foto's, waar men een van de vrouwenfiguren ziet, die het dak van het mannenhuis in Kanganaman dragen. Haar benen zijn wijd gespreid en een klein schortje bedekt het geheim, dat haar in de oertijd werd ontfloed, maar dat ze natuurlijk nog steeds heeft: het geheim van de vruchtbaarheid, waartegen de mannen zich niet opgewassen voelden en dat zij zich in de vorm van intellectuele en artistieke creativiteit toeëigenden.

De mannenhuizen waren niet zonder reden brandpunten van de artistieke scheppingsdrang, die ook bij primitieve volken het menselijk en in dit geval het mannelijk tekort op hoog niveau wil aanvullen. Natuurlijk is het geroofd van het vrouwengeheim niet het enige geestelijk

Het is opvallend, hoezeer het leven van de volken langs de Sepik-rivier in Australisch Nieuw-Guinea beheerst wordt door geestenhuizen, die ook mannenhuizen zijn – indrukwekkende herinneringen aan de mythische roof van het vrouwengeheim, waarop ook het leven van deze tropische landbouwers meer of minder bewust is gefundeerd.

Een duidelijk teken van deze mythe is zichtbaar op één der foto's, waar men een van de vrouwenfiguren ziet die het dak van het mannenhuis in Kanganaman dragen. Haar benen zijn wijd gespreid en een klein schortje bedekt het geheim, dat haar in de oertijd werd ontfloed, maar dat ze natuurlijk nog steeds heeft: het geheim van de vruchtbaarheid, waartegen de mannen zich niet opgewassen voelden en dat zij zich in de vorm van intellectuele en artistieke creativiteit toeëigenden.

fundament van deze culturen, zoals ook blijkt uit dit boek, waarin de moeilijk te overschatten betekenis der voorouders, de „totemistische” band met krokodillen en andere dieren, de sacrale macht van planten en de reële presentie van deze en andere goddelijke machten in beeld en masker duidelijk zichtbaar zijn.

Bühler legt er herhaaldelijk de nadruk op, dat het leven van deze volken doortrokken is van godsdienst en dat daarom hun kunst religieuze kunst is. Hij laat er geen twijfel aan

(Slot op pagina 9)

Mededelingen

VOOR ONZE LEDEN

Oslo en onze verantwoordelijkheid

(Onder deze samenvattende titel zijn op de openbare bijeenkomst van het congres een viertal toespraken gehouden, waaraan hieronder een uittreksel volgt. Het ligt in de bedoeling de volledige tekst als brochure uit te geven).

Het is geen toeval dat deze openbare bijeenkomst gewijd is aan het vraagstuk van oorlog en vrede. Het is een rechtstreeks gevolg van het 3e Internationale Congres, augustus 1962 te Oslo; en dat is weer een schakel geweest in de steeds voortgaande gedachtenwisseling op dit punt. In ons land herinner ik aan de studiebrochure van 1950, de verklaring over stopzetting atoombomproeven 1957 en een groot aantal nieuwjaarsbrieven. De pas verschenen brochure Oorlog en Vrede plaatst dit alles in het kader van de internationale humanistische activiteiten.

Humanisten van Erasmus tot heden hebben steeds een afschuw van oorlog gehad en getracht wegen te wijzen om oorlog te voorkomen. Maar bij een moderne atoomoorlog dreigt bovendien een nauwelijks overzienbare schade voor het nageslacht. Daarom kent een moderne oorlog geen overwinnaars meer, alleen verliezers. De grote vraag is dan ook geworden hoe een oorlog te voorkomen. Sommige humanisten menen door eenzijdige ontwapening, andere door machts-evenwicht. Dat is geen zaak van betere gewetens of sterkere overtuigingen, maar van verschillend inzicht.

Daarom kan de humanistische beweging vanuit haar beginsel dit geschil niet beslechten, maar wel kan en moet zij iedereen doordringen van zijn verantwoordelijkheid en hem bijstaan in de vervulling van zijn taak. Zij kan en moet laten zien wat er op het spel staat, welke problemen om oplossing vragen, en welke taken pacifisten en niet-pacifisten gezamenlijk kunnen vervullen. Het Verbond heeft een werkgroep ingesteld om daarin voor te gaan. Ook deze morgen is daaraan gewijd, tevens als inleiding tot de congresdiscussies hedenmiddag. Drie bij uitstek deskundige humanisten zullen in alle geschakeerdheid bijdragen aan onze en aller meningsvorming in deze kwestie van leven en dood.

Dr. J. P. van Praag

Recht en macht in een veranderende wereld

door mr. dr. H. J. Roethof

Techniek en wetenschap deden de mogelijkheden van welvaart en van vernietiging in gelijke mate toenemen. Het probleem van de atoombom is niet volstrekt nieuw; gas en bacteriën als strijdwijzen boden ook al een bijzonder zorgwekkend perspectief. De gas- en bacterieoorlog werden bij internationale conventie verboden. Het voordeel van zo'n verbod is, dat men geneigd lijkt zich er aan te houden, vooral zolang beide partijen daarvan voordeel verwachten. Het nadeel is, dat de „blauwdrukken” van het wapen blijven bestaan, zodat er geen waarborg is, dat zal worden afgezien van het gebruik.

Een verbod van het kernwapen is ingewikkelder wegens het „dubbele gezicht”; de grens tussen kernbepapening en conventionele bewa-

pening is niet duidelijk te trekken. Raketten met kernladingen zijn gemakkelijk in de conventionele bepapening in te passen. Een verbod zal spoediger zijn af te dwingen zolang de controle over de kernwapens in handen blijft van enkele grote mogendheden. Dat is dus een zaak, die in hoge mate de belangstelling verdient van allen, die om levensbeschouwelijke redenen zo'n verbod voorstaan.

Daarentegen zijn de vraagstukken van eenzijdige en multilaterale ontwapening politieke vraagstukken en geen vraagstukken van levensbeschouwelijke aard. Ook hij die meent, dat men „met de atoombom moet leren leven” kan legitiem humanist zijn. Het gemeenschappelijke element in het humanistische streven is wel, dat men de oorlog wil uitschakelen als middel in de internationale politiek. Daartoe zal men ten eerste de positie van de Verenigde Naties dienen te versterken en ten tweede de eerbied behoren aan te kweken voor internationaal recht en internationale moraal. In de verklaring van Oslo wordt aan beide aspecten uitvoerig aandacht besteed.

Het tegen elkaar opblijven van internationale machtsposities kan worden getemperd door versterking van de invloed van het internationale recht. Algemene overeenstemming is er in de wereld bijvoorbeeld over de beginselen van handhaving van verdragen, non-agressie, eerbied voor de soevereiniteit, non-interventie, vreedzame beslechting van geschillen. Het vraagt veel zelfbeheersing om concrete internationale problemen van deze objectieve gezichtshoek te bezien. Politieke hartstochten versluieren te licht het uitzicht. De taak van het internationale humanisme zal mede zijn op de betekenis van deze gezichtspunten bij voortdurende aandacht te vestigen en een bijdrage te leveren tot verdere verwezenlijking.

Wereldeconomie en vredeskansen

door drs. J. Koopman

Welke kansen liggen er voor de vrede in de wereldeconomie? Zal de kloof tussen arme en rijke landen steeds groter worden, zodat de spanningen in de wereld wel moeten toenemen? Zijn de tegenstellingen tussen de economische structuren van oost en west zo fundamenteel dat beide systemen niet naast elkaar kunnen bestaan in een steeds kleiner wordende wereld? En als we op deze vragen tot een optimistisch antwoord komen, zal de ontwapening – indien daartoe zal worden besloten – dan niet leiden tot de ineenstorting van de economie van het westen?

De economische systemen van oost en west zijn niet star en onveranderlijk. In beide systemen wordt geproduceerd in grote industriële eenheden. In oost en west wonen mensen die zich in vrijheid willen ontplooiën. Grote productie-eenheden vragen om een zekere mate

van centralisatie. Vrijheid vereist decentralisatie. Oost is gestart van een centralistisch uitgangspunt, west van een decentralistisch. De feiten dwingen oost en west zich rekenschap te geven waar de optimale verhouding ligt tussen centralisatie en decentralisatie. Geen van beide systemen is hierover reeds tot een eindoordeel gekomen.

Voor de ontwikkelingspolitiek van de jonge landen is het van grote betekenis dat zij niet staan voor een keuze tussen twee starre systemen. Maar meer centralisatie van de hulpverlening door middel van internationale organen zal de ontwikkeling van de arme landen zeker versnellen.

In de wereldeconomie zijn geen onoplosbare tegenstellingen aanwezig. Ook het sprookje dat ontwapening tot ineenstorting van de economie van het westen zal leiden behoeft ons niet meer te weerhouden naar een betere verstandhouding met het oosten te streven. Economische deskundigen hebben onlangs in een rapport aan de Verenigde Naties duidelijk gemaakt dat alle problemen die zich bij ontwapening zullen voordoen oplosbaar zijn. Dat wil nog niet zeggen dat alle problemen op het terrein van de wereldeconomie ook opgelost zullen worden. Dat is een politieke vraag, waarbij het inspirerende meedenken van de bevolking in de westerse democratiën onontbeerlijk is.

De humanist tussen de wereldmachten

door prof. dr. B. W. Schaper

De geschiedenis kent afwisselend gewelddadige en vreedzame aanpassingen aan gewijzigde situaties en levensvoorwaarden, de eerste op blind vooroordeel of onwetendheid, de laatste op ervaring, inzicht en vooruitzicht gebaseerd. De mensheid heeft dienaangaande nu geen keuze meer. Bij de hedendaagse ontwikkeling van het oorlogsgeweld is een gewelddadige oplossing der wereldproblemen onmogelijk geworden.

Dit wordt nog altijd te weinig beseft. Zoals men ook te weinig beseft, dat de wereld thans wel in vrede leeft bij de gratie van het atomair machts-evenwicht, de „balance of terror”, maar dat dit een uiterst wankel, riskante en irrealistische toestand is, die in zichzelf geen perspectieven inhoudt. Ondanks de Cuba-crisis gaat de atomaire wapeningswedstrijd voort, ja dreigt deze zich over steeds meer landen en gebieden uit te breiden, alle dodelijke bedreigingen, daarin opgesloten, ten spijt. Onbesuilde reacties daartegen, zoals de anti-atoombommarsen in de paasdagen, zijn daarom verklaarbaar, zonder ze te willen billijken.

Het nationaal en internationaal georganiseerde Humanisme stelt zich niet tot taak, gedetailleerde oplossingen der wereldproblemen te formuleren. Maar het kan wel een eigen opdracht aanvaarden, met name op geestelijk gebied. Het kan op nationale, Europese en universele schaal de geestelijke openheid bevorderen, die de mensheid uit de sfeer van wederkerig wantrouwen en angst haalt, die een redelijke aanpak der wereldproblemen belemmert. Opsluiting in een continentaal Europa, onder de vigeur van romantisch-reactionaire machtsdromen, is voor een universeel georiënteerd Humanisme onaanvaardbaar. Maar ook andere isoleringen en barrières vragen om een doorbraak, met name ook de grote Oost-West tegenstelling.

Zoals een Verklaring over de Wereldpolitiek van het Internationale Humanistencongres in Oslo, 1962, het formuleert, is de vraag, waarom het gaat, of de mens in staat zal zijn, paniek en fatalisme uit te bannen en doelbewust en vindingrijk de voorwaarden te scheppen voor een wereld, waarin de mens nog een toekomst heeft. Een Humanisme, dat zijn aanhangers niet alleen in Europa en Amerika, maar ook in Azië, Afrika en Australië telt, heeft hiertoe niet alleen een eigen opdracht, maar dankzij zijn communicatie- en contactmogelijkheden kansen, die het niet mag laten voorbijgaan.

Wat heeft het congres opgeleverd?

Wanneer kan men een congres als geslaagd beschouwen? Als iedereen tevreden naar huis gaat, omdat het zo gezellig was? Of ontevreden omdat hij van mening is, dat hij onvoldoende aan zijn trekken is gekomen? Als het beleid van het Hoofdbestuur met lof is goedgekeurd of behoorlijk aan kritiek onderworpen? Alle voorstellen in volstrekte eenstemmigheid aangenomen of verworpen of in een moeizame worsteling en spitse discussies een compromis bereikt is? Nog eens duidelijk wordt, dat men de zaak waarvoor men bijeen is gekomen een warm hart toedraagt en bereid is er zich voor in te spannen? De buitenwereld er kennis van neemt en er in de pers aandacht aan besteed wordt?

Dat zijn allemaal vragen, die elke deelnemer aan het 15e congres maar voor zich zelf moet beantwoorden. Wij voor ons hebben het gevoel, dat het een goed congres was, omdat we de problemen niet uit de weg zijn gegaan en iedereen zijn best heeft gedaan zijn bijdrage te leveren om een oplossing te vinden, die een gezamenlijk verder werken mogelijk maakt.

Terugblik

In tegenstelling tot vorige congressen werd het jaarverslag, of liever de twee verslagen nauwgezet besproken, waarbij het hoofdbestuur ook kritiek niet bespaard bleef. De langzame groei van het ledental en een veroudering waren punten die velen met ongerustheid vervulden. Deze ongerustheid werd overigens door het hoofdbestuur geheel gedeeld, vandaar dan ook dat de voorzitter in zijn openingsrede al op de noodzaak van een ledenwerfactie in het najaar zinspeelde.

Maar in diezelfde inleidende toespraak werd nog eens duidelijk gesteld, dat het congres bijeen kwam in een fase, waarin het Verbond een onmiskenbaar gezag heeft verworven. Daaruit vloeien echter vele en zware verplichtingen voort, en we zullen moeten bewijzen daartegen opgewassen te zijn. Hierbij kan in het bijzonder gedacht worden aan het vormingsonderwijs, dat weliswaar nog in de aanloopfase verkeert, maar waaraan door de gemeenschappen veel meer aandacht besteed zal moeten worden om aan de eisen die daarbij gesteld worden te kunnen voldoen.

Ook op dit congres kwam de voorlichting en de interne communicatie ter sprake. Aan de ene kant de bekende klacht van te veel aan papier, aan de andere kant een tekort aan informatie. Zoals men in het vorige nummer van dit blad heeft kunnen lezen, waren hierover enkele voorstellen ingediend, die deels na toezeggingen van de kant van het hoofdbestuur zijn ingetrokken, deels zijn aangenomen omdat de uitvoering geen al te zware belasting betekent. Het opwekkende van dit deel van de discussie was vooral, dat wat al jarenlang aan de top als een gebrek wordt gevoeld nu ook in de gemeenschappen beseft wordt. De vraag blijft natuurlijk bestaan of we over de middelen zullen kunnen beschikken om de noodzakelijke verbeteringen aan te brengen. Het is trouwens een bekend feit, dat met dit probleem elke organisatie, zelfs de grootste en financieel krachtige, in zijn maag zit en dat overal ter wereld er intensief over gestudeerd wordt.

Op het financieel beleid zijn wel een aantal opmerkingen gemaakt, maar het bleven detailkwesties. Aan het voortdurende tekort zijn we zo langzamerhand wel gewend, maar de bijdrage van het Steunfonds Praktisch Humanisme gaf de vorige jaren een dusdanige stijging te zien, dat er geen ongelukken gebeurden en het werk in de sector geestelijke verzorging zelfs kon worden uitgebreid. Of dit zo zal blijven, is een andere zaak. Maar indien de leden er toe gebracht zouden kunnen worden ook inderdaad te betalen volgens de opgestelde schaal, en

helaas moet geconstateerd worden dat hieraan nog wel het een en ander ontbreekt, zou de situatie aanmerkelijk verbeteren. En dat is voornamelijk een taak van de gemeenschappen.

Jaarverslagen en financiële verantwoording zijn goedgekeurd, hetgeen ook het geval was met de begroting. Een zorgkind blijft ons conferentieoord De Ark, en er valt niet te voorspellen dat dit beter zal worden, althans niet de eerstkomende jaren. Maar dat men het huis niet zou willen missen bleek wel uit de lof, die aan de beheerders door een der sprekers werd toegezwaaid, wat het congres, voorzover men er over kon oordelen, met een krachtig applaus onderstreepte.

Hoofdschotel

Zoals te verwachten viel is de discussie rondom het voorstel van gemeenschap Den Helder over het gebruik van kernwapens wel het voornaamste punt geweest. Het heeft de verdienste gehad dat nog eens de standpunten verduidelijkt konden worden en dat in een sfeer die van een volstrekt begrip voor de ernst van afwijkende opvattingen getuigde. Ook hierop had de voorzitter al gepreludeerd, toen hij nog eens aanhaalde, wat hij twee jaar geleden bij de inleiding van het jaarverslag had opgemerkt. Toen immers onderstreepte hij, dat we in de onderlinge discussies en de gemeenschappelijke stellingname rekening moesten houden met het feit dat humanisten vogels van diverse pluimage zijn: arbeiders, middenstanders, intellectuelen, aanhangers van de V.V.D., de P.v.d.A., de P.S.P. en daklozen. En dat dit inhield, dat we onze meningen over de strijdpunten van de dag met wederzijds respect dienden te behandelen.

Daaraan heeft de discussie over het vraagstuk van oorlog en vrede, met een enkele kleine emotionele uitgliding voldaan. Zowel voor- als tegenstanders van het Helderse voorstel hebben laten merken, dat, hoe hun opvattingen ook verschilden ze allen met deze nachtmerrie van de kans op vernietiging door een conflict met kernwapens worstelden.

De bespreking was al eerder ingeleid door een aantal artikelen van de voorzitter in „Mens en Wereld”, waarbij hij aantoonde, dat de humanistische beweging zich al jaren er mee bezighoudt. Natuurlijk speelt het ook in internationaal verband een rol, en daarvan getuigden enkele resoluties, aangenomen op het derde congres van de Internationale in Oslo vorig jaar, die nu aan de Nederlandse humanisten ter bekrachtiging werden voorgelegd.

Over onze verantwoordelijkheid ten aanzien van de in Oslo genomen besluiten hebben op zondagmorgen in een openbare bijeenkomst respectievelijk dr. Van Praag, mr. dr. Roethof, drs. Koopman en prof. dr. Schaper, allen leden van het Hoofdbestuur gesproken. Elders in dit blad is van deze vier redevoeringen een resumé opgenomen.

Daarmee was de bespreking van het voorstel van Den Helder in zekere zin ingeleid, en het geheel geplaatst in het kader van onze internationale verantwoordelijkheid. Zoals men al in de pers heeft kunnen lezen, is door het Hoofdbestuur een motie van orde ingediend, die door het congres in meerderheid aanvaard werd. Daarmee was het voorstel Den Helder

afgevoerd, maar het lijkt ons juist, dat dit pas gebeurd is nadat ieder de gelegenheid heeft gehad zijn opmerkingen te maken. Of daarmee ook alle congresdeelnemers tevreden waren? Vermoedelijk niet, maar dat zou ook niet het geval geweest zijn bij een aanvaarding of verworping van het voorstel Den Helder zonder meer. Het blijft de verdienste van onze gemeenschap Den Helder, dat ze in eigen kring zich grondig met het probleem heeft beziggehouden en daarmee aan anderen een voorbeeld heeft gegeven van meningsvorming en meedenken over de vraagstukken waarvoor de wereld en dus ook de humanist gesteld is.

Andere zaken

Wie het vorige nummer nog eens doorleest, waarin de ingediende voorstellen afgedrukt staan, zal ontdekken, dat behalve het voorstel Den Helder en de hoofdbestuursvoorstellen t.a.v. het derde internationale congres in Oslo nog een aantal zaken de aandacht hebben gevraagd.

Het voorstel van Amsterdam-Tuinstdeden/West, dat een veroordeling van de ontgroeningspraktijken behelsde, werd ingetrokken, nadat het Hoofdbestuur een verklaring voorlegde, welke ook ter publikatie aan de pers werd aangeboden. Daarin werden de excessen afgekeurd wegens het gebrek aan eerbiediging en uitgesproken, dat de maatschappij door haar houding tegenover de studentencorpora geen aanleiding moet geven tot de gedachte dat deze wijze van omgang aanvaardbaar is.

Een voorstel van Voorburg/Rijswijk tot bevordering van onderwijs in de filosofie in de hogere klassen van het voorbereidend hoger- en middelbaar onderwijs werd aangenomen met aantekening van de kant van het H.B. dat dit niet betekende, dat dit onderwijs in de plaats van het vormingsonderwijs diende te komen.

De gemeenschap Bilthoven had een voorstel ingediend teneinde de publiciteit te versterken en uit te breiden. Gevraagd werd hiervoor tot bijzondere fondsvorming over te gaan. Dit voorstel werd in gewijzigde vorm aangenomen met de toezegging dat gezocht zal worden naar middelen om het gevraagde te bereiken en daarbij indien mogelijk deskundigen in te schakelen. Uit de aard der zaak was er geen bezwaar tegen een voorstel van Eindhoven, waarin aan de gemeenschappen verzocht werd na te gaan of het niet-geabonneerd zijn op „Mens en Wereld” tot bedanken en ledenverlies aanleiding geeft. In dit geval had het Hoofdbestuur toegezegd, om, als de gemeenschappen hierop prijs stellen, aan nieuwe leden of anderen gratis gedurende een jaar „Mens en Wereld” ter beschikking te stellen. Zonder enig bezwaar werd ook een voorstel van Amsterdam-Tuinstdeden/West aangenomen dat om een duidelijke publikatie verzocht, waarin de verschillende humanistische organisaties omschreven worden en zoveel mogelijk bevorderd wordt dat men daarvan lid wordt. Een ander voorstel van dezelfde gemeenschap om te bevorderen dat tot aanstelling van een geestelijk raadsman voor de erkende gewetensbezwaarden wordt overgegaan, zodra hiervoor de middelen aanwezig zijn, kon worden ingetrokken, omdat inmiddels een dergelijke raadsman als opvolger van de bestaande was aangesteld. Dit is een vrijwilliger, omdat het aantal bezwaarden niet zo groot is dat daarvoor een volledige kracht moet worden aangesteld. Overigens worden een deel van de werkzaamhe-

Abonneert u op „Het Woord van de Week” het orgaan van de „Humanistische Luisterkring”.

Het abonnementsgeld bedraagt f 4,— per jaar.

Administratie Oudegracht 152, Utrecht, Postgiro 58.

zaamheden indien nodig door de Centraal Geestelijk Raadsman d'Angremond opgevangen.

Verkiezingen

De voorgestelde kandidaten voor het Hoofdbestuur werden bij acclamatie gekozen. Het H.B. bestaat thans uit 23 leden, nieuw zijn mevr. D. Heroma-Meilink en de heren J. Pasman en drs. W. van Dooren. De heer Pasman werd als penningmeester gekozen als opvolger van drs. Koopman, die wel lid van het Dagelijks Bestuur blijft. Ook ten aanzien van de andere voorgestelde kandidaten voor het vervullen van de redactiefuncties waren er geen moeilijkheden, terwijl de financiële commissie voor de komende twee jaar bestaan zal uit de heren J. Homburger, Amsterdam, R. van Kleef, Soest en L. Vons, Vlaardingen.

Bij de bestuursoverdracht sprak de voorzitter een hartelijk woord van dank tot het scheiden-de H.B.-lid mevr. A. Treurniet-Wiersma, die na vele jaren de tijd gekomen achtte het Hoofdbestuur te verlaten. Aangezien ze echter de leiding blijft behouden van het werk van het ziekenbezoek en daarnaast in haar woonplaats vele functies vervult, is dit afscheid niet zo tragisch, omdat mevr. Treurniet midden in het Verbonds-werk haar plaats blijft innemen.

Wensen

Natuurlijk zijn er voor en na vele wensen uitgesproken t.a.v. de verdere ontplooiing van het werk. Er is aangedrongen, om naast het tweejaarlijkse congres toch weer een tussentijds congres van een meer demonstratief karakter in te voeren, er werd gevraagd om terugkeer van de familiecampen en meer aandacht voor het buitenwerk, en nog een hele reeks meer, waarbij van de kant van het H.B. zorgvuldige overweging werd toegezegd. Vermelding verdient ook nog de van vele kanten komende vraag, wat nu eigenlijk de bedoeling is van het instituut der sympathisanten. Wat gebeurt er, als deze mensen na twee jaar geen lid van het H.V. willen worden en toch wel steun willen geven en belangstelling tonen?

Deelnemers aan het congres en ook de besturen van de gemeenschappen zullen over dit alles nauwkeurig worden ingelicht in de notulen, die over enkele maanden verzonden worden. Vlugger kan niet, hoewel een deelnemer van mening was, dat deze veel eerder dienden te verschijnen. Maar we zullen ons maar troosten met de gedachte dat ook wereldorganisaties als de UNESCO, die over miljoenenbudgetten beschikken, voor de verslagen altijd een driekwart jaar nodig hebben. En als het bij hen niet eerder kan, mag men van ons H.V.-apparaat met zijn bescheiden middelen niet het onmogelijke vragen.

Bij de sluiting heeft voorzitter Van Praag er met nadruk op gewezen, dat vele leden van de gemeenschap Utrecht tot het welslagen hebben bijgedragen. Een zware taak, te meer omdat door allerlei omstandigheden de tijd van voorbereiding kort was. Op de zaterdagavond werd door voorzitter Balvers aan het H.B. een vlag aangeboden, die door het lid mevr. Blöten was ontworpen en vervaardigd. Maar ook achter de schermen is ontzaglijk hard gewerkt. Van Praag heeft hen allen symbolisch bedankt in de personen van de voorzitter en de secretaresse, ook al omdat de tijd ontbrak ieder met name te noemen. Mogen wij dan een uitzondering maken voor de echtparen Blöten en Stekelenburg? En er tenslotte op wijzen dat de charmante vestiaire-juffrouwen eveneens tot de Verbonds-familie behoorden.

Th. P.

Geen lid? Toch een band!

Maak uw vrienden sympathisant!

Hij kan het weten

„Ik geloof..., dat er in de vrije maatschappij weinig mensen zijn, die werkelijk begrijpen van hoe grote betekenis dat contact (met een geestelijk raadsman) voor ons is... Ik weet, dat de taak van de geestelijk raadsman bijzonder zwaar is... Soms heb ik zelfs het gevoel, dat hij in vele gevallen als een soort 'vuilnisbak' wordt gebruikt, waar wij al onze zorgen en problemen instoppen...

Het is nu eenmaal zo, dat wij het contact met de raadsman nodig hebben... We hebben hier zo weinig echt menselijk contact. Op de luchtplaats praten we ook met elkaar, maar de gesprekken die daar gevoerd worden... gaan over de strafzaak, over de straf die we verwachten of gekregen hebben... Dan komt de geestelijk raadsman, de enige mens tegenover wie je je uiten kan, en de enige die geduldig naar je luisteren wil... Je praat en je praat...; er is zoveel waarover je praten wil, dat de tijd die hij voor je beschikbaar heeft om is voor je het weet. Als je dan buiten staat voel je je opgelucht."

Ziehier een citaat uit een brief van een gedetineerde aan het Humanistisch Verbond, één van de bijna duizend mensen die per jaar met onze raadslieden contact hebben. Zo denken zij over het praktisch humanisme, maar zo denken ook de cliënten van de plaatselijke geestelijke raadslieden en van al die andere werkers op de vele terreinen van humanistische geestelijke verzorging.

Dit werk kost geld, ook al wordt het in overwegende mate gedragen door vrijwillige krachten. Voor het geld zorgt het Steunfonds.

In de eerste vijf maanden van 1963 kwam omstreeks f 40.000,- aan giften binnen. Dat is geweldig, maar *lang niet voldoende*. Het saldo zal aan het einde van het jaar tenminste f 100.000,- moeten bedragen. Net voldoende voor het lopende werk, te weinig voor de noodzakelijke uitbreiding.

Hoe belangrijk het is ons werk uit te breiden bewijst de eerste regionale geestelijke raadsman in volledige dienst, die op januari 1963 zijn werkzaamheden in Groot-Rotterdam begon. Daarover zullen wij u een volgende keer iets vertellen.

Bijna vierduizend bijdragen ontvingen we in de eerste vijf maanden. U kunt er voor zorgen dat het er per 1 juli a.s. tenminste vijfduizend zijn. Stort uw bijdrage op giro

6168 t.n.v.

STICHTING STEUNFONDS PRAKTISCH HUMANISME TE AMERSFOORT

Het congres, enz.

gehoord de discussies over het voorstel Den Helder inzake het gebruik van kernwapenen, stelt vast, dat de verschrikkingen en gevolgen van een kernoorlog de humanist vervullen met afschuw, terwijl hij in een moderne oorlog minder dan ooit een oplossing ziet voor internationale tegenstellingen, dat echter de keuze tussen het al of niet aanvaarden van kernbewapening mede afhankelijk blijkt van het inzicht in de meest doeltreffende wijze om een atoomoorlog te voorkomen en daarom niet rechtstreeks uit de levensovertuiging voortvloeit, dat de humanist zich verplicht acht op grond van zijn levensovertuiging en naar eigen inzicht in de feitelijke verhoudingen te streven naar vermindering van de internationale spanning en naar verwezenlijking van de wereldvrede, besluit over te gaan tot de orde van de dag.

Het congres, enz.

verwijzend naar de verklaring van 1957 over stopzetting atoomproeven dringt er met klem op aan, in het bijzonder bij de regeringen van de USSR en VS, dat beide regeringen alles in het werk zullen stellen om in deze tot volledige overeenstemming te komen, nu de standpunten elkaar reeds zo dicht genaderd zijn.

Ons blad „Kader”

Niet al onze leden zullen weten, dat tot een van de regelmatige periodieken van het Verbond al jarenlang het blad voor de functionarissen, „Kader”, behoort. Dat behoeft ook niet, want het is voor een beperkte kring bestemd. Het blad verschijnt 5 keer per jaar en bevat artikelen over geestelijke verzorging, werk in de gemeenschappen, over het groepsgesprek, boekbesprekingen enz.

Het wordt gratis toegezonden aan alle leden, die in ons Verbond een functie hebben. Dat zijn niet alleen de bestuurders van de gemeenschappen en gewesten, maar ook onze raadslieden in de gemeenschappen, kampen en inrichtingen van justitie. Er komen er trouwens steeds meer bij, want het aantal leden, dat iets doet groeit vrij snel. We denken aan de leiders van gespreksgroepen, aan zieken- en bejaardenbezoeksters, aan besturen van vrouwengroepen, aan contactpersonen en aan al die anderen, die wellicht geen duidelijk omschreven functie hebben, maar toch bij het werk betrokken zijn.

Onze indruk is, dat er ook onder hen nog een aantal zijn, die van het bestaan van „Kader” niet op de hoogte zijn en het toch wel, als ze het kenden, graag zouden ontvangen. Dat kan, het kost niets, ze moeten alleen maar het Centraal Bureau verzoeken, hen op de lijst te plaatsen, zodat ze van regelmatige toezending verzekerd zijn.

Nieuws uit de gemeenschappen

Behalve de zorgen voor het congres heeft *Utrecht* ook nog de jaarlijkse dodenherdenking gehouden, met medewerking van de pianist George van Renesse, voordracht van prof. Libbe van der Wal en een toespraak van dr. Van Praag. Er was grote belangstelling voor deze bijeenkomst die speciaal voor de Utrechtse buitenkerkelijken met steun van het gemeentebestuur gehouden wordt.

Meppel heet voortaan anders, n.l. *Meppel/Steenwijk*. De leden die in de laatste plaats wonen wilden er ook bij horen en het H.B. heeft aan die wens graag gehoor gegeven.

Nog een naamsverandering, n.l. geen *Goes* meer, maar *De Bevelanden e.o.* Doet aan aardappels denken, maar ze willen het zelf, dus we zullen er aan moeten wennen.

Uit *Laren/Blaricum* komt het bericht, dat het bestuur is uitgenodigd om samen met vertegenwoordigers van de kerkgenootschappen en andere organisaties zitting te nemen in het bestuur van het op te richten dorps huis. Hoewel men een oud gebouw gaat restaureren, zal het daar in die artistieke hoek best voor elkaar komen. We komen t.z.t. graag eens kijken.

Zeist gaat onverdroten verder met de plannen voor een bejaardentehuis voor buitenkerkelij-

ken. Het stichtingsbestuur is al samengesteld, en bestaat uit leden van Humanitas en het H.V. Een architect is bezig met een schetsontwerp. En dan maar wachten op de vergunning.

In Amsterdam heeft gemeenschap *Tuinstdeden/West* alle liefhebbers van frisse lucht uitgenodigd om op een eiland bij elkaar te komen. We hopen dat het op 26 mei mooi is geweest, want het zou een echte familiedag worden voor jong en oud.

Rotterdam heeft sedert enige maanden een goed lopende cursus voor gespreksleiders, die straks in vele buurten aan de gang zullen gaan. Ook het contactbezoek begint op toeren te komen.

Ook *Vlaardingen* beschikt straks over enige leiders van gespreksgroepen, die ze best kunnen gebruiken. Ze doen daar nog een heleboel meer, en worden ook bij allerlei gemeentelijke activiteiten ingeschakeld.

Enschede heeft een familie-weekeinde achter de rug, dat, als alles volgens program verlopen is, best geslaagd zal zijn. Zonder program waarschijnlijk ook. En wie nog een goed hart bezat, mocht op een zaterdag de toren beklimmen om de beiaardier aan het werk te zien.

Nieuws uit de gewesten

Utrecht/Het Gooi - Studiedag op 16 maart

In het Erasmushuis te Utrecht zette de hr. Dr. van Praag voor 88 deelnemers duidelijk uiteen wat we verstaan onder:

Humanisme, Geloof en Ongeloof.

Spreeker onderscheidt religieus en biologisch humanisme. Het religieus beleven speelt zich in de mens af en hoeft niet samen te gaan met het Geloof aan het bestaan van een persoonlijk God. In het eerste geval spreekt men van religieus humanisme, in het tweede van vrijzinnig Christendom.

De Humanist gelooft in fundamentele waarheden, die hij persoonlijk beleeft; in de mogelijkheid van menselijke ontplooiing, die de mens genoeg is en die de mens verzoent met zijn leven.

In de wereld van vandaag leeft de wens om te komen tot een gesprek om onderling begrip te vergroten. Deze gaat uit van kerkelijke zijde en vindt plaats tussen de grote groepen van Katholieke Kerk, de Raad van Kerken en de kleine groep van het Georganiseerde Humanisme.

Hierop volgde een levendige discussie, waarna de voorzitter van het Gewest Utrecht/t Gooi de bijeenkomst sloot met een woord van warme dank aan de inleider voor zijn duidelijke uiteenzetting en aan de aanwezigen voor hun prettige, levendige reacties.

Bijeenkomst Vrouwengroepen - Op een koude maar zonnige 2e mei brengt de bus ons naar het Singer Museum in Laren, waar de bijeenkomst van de Vrouwengroepen uit 't Gewest Utrecht zal zijn. Daar vinden we een gezellige ontvangst bij een heerlijk brandend houtvuur.

Om 10 uur heet mev. Schnitzler 50 dames welkom, die vervolgens aandachtig luisteren naar de inleiding van mev. Van Krimpen over: „Wat verstaan we onder Vrijheid”.

In 'n beknopt en helder betoog belicht spreker de verschillende kanten van dit onderwerp.

In het maatschappelijk leven hebben wij te maken met regels en wetten; in de geestelijke sfeer met het welzijn van de medemens. In ons volle Nederland is voor elk van ons slechts een kleine speelruimte beschikbaar. Wie de

grenzen van het mogelijke onderkend heeft en daar bewust binnen blijft, zal zich vrij voelen.

Onder leiding van mevr. Asser volgt een levendige discussie. Daarna wordt de boterham gebruikt in hotel Astoria en volgt om 14 u. een rondleiding door het Museum Singer, waar naast werken van de heer Singer een paar Israëls, werken van de Haagse school en van vele Larense kunstschilders bewonderd worden.

Na een heerlijk kopje thee volgt nog het filmpje „Glas” en keren de deelnemers zeer voldaan huiswaarts.

Gelderland - Ook hier een studiedag en wel op 7 april in Arnhem. Het onderwerp „Naar een rijpe persoonlijkheid” ingeleid door ons H.B.-lid Hoven trok niet zo veel belangstelling, maar de aanwezigen hebben levendig gediscussieerd en al met al was het een beste dag.

Noord-Holland - In Beverwijk sprak Dr. D. H. Prins over „Humanistisch Vormingsonderwijs”. Met aandacht beluisterd en later in groepen besproken. Het bestuur was over opkomst en discussie heel tevreden.

Nieuwe raadslieden

In de afgelopen maanden werden door het Hoofdbestuur de volgende *plaatselijke geestelijke raadslieden* benoemd: de heren D. A. Hamburger te Eindhoven, J. Koops te Rotterdam en A. Vellinga te Leeuwarden. Tot *raadslieden voor dienstweigeraars* werden benoemd de heren J. Boesjes te Diever en K. de Bruin te Den Haag.

Uw taak . . . hun toekomst!

Centrum voor Humanistische Vorming Bijdrage f 3,75 per jaar.

Secretariaat: Oudegracht 152, Utrecht. Giro: 60 84 68 t.n.v. het Centrum voor Humanistische Vorming.

1 Bejaardenweken in „De Ark”

Steeds weer blijkt de toenemende vraag voor de bejaardenweken. Voor de periode van 14 t/m 28 september zijn nog slechts enkele plaatsen vrij. Daarom is besloten tot een derde week n.l. van 28 september t/m 5 oktober.

Laten zij, die hiervoor in aanmerking willen komen er vlug bij zijn.

De prijs bedraagt f 38,50 per week, terwijl elke gast recht heeft op 1 consumptiekaart van 21 consumpties voor f 3,50.

U kunt zich opgeven bij „De Ark”, Belvédère-laan 14, Nunspeet, tel. 03412 - 2404.

2 Vakantie op „De Ark”

Folders worden u op aanvraag toegezonden. Correspondentie te richten aan: „De Ark”, Belvédère-laan 14, Nunspeet, tel. 03412 - 24 04.

De periode van 20 juli t/m 17 augustus is geheel volgeboekt.

U weet het: leden van het Verbond ontvangen 10 % reductie op de pensionprijzen (alleen voor zichzelf).

3 Zomerkampen voor de jeugd

De buitenwerkcommissie van het Humanistisch Verbond organiseert in 1963 de volgende kampen:

a Kinderkamp 10-13 jaar te Elspeet in „de Korenbloem”, en wel van 20-27 juli.

Prijs: f 42,- incl. f 2,- zakgeld.

Opgeven bij de leiding, de heer en mevrouw J. Weggelaar, Erasmusgracht 23-III, Amsterdam. Tel. 020 - 8 39 19.

b Jongerenkamp 13-15 jaar te Beek (Gem. Bergh), bij Zeddam van 3-13 augustus en van 14 tot 24 augustus.

Het eerste kamp staat onder leiding van de heer P. van Soelen (Bilthoven); het tweede onder leiding van de heer en mevrouw E. R. Veuger (Zaandam).

De prijs bedraagt f 50,- per 10 dagen.

Opgave van deze kampen bij mevrouw E. Plettenberg-Sweid, Saffierstraat 76-I, Amsterdam. Tel. 020 - 73 83 69.

Personalia

Dezer dagen ontvingen we het bericht, dat ons lid de heer D. G. de Jong te Baarn plotseling was overleden. Op eigen wens had zijn crematie in stilte plaats gevonden.

Zoals enkele lezers zich wellicht zullen herinneren, had de heer De Jong enkele maanden geleden het initiatief genomen voor het onderhouden van schriftelijk contact tussen onze leden. Deze onderneming, die de naam „Brievenbus” kreeg, begon juist enigszins op gang te komen en we hebben een circulaire van 23 april voor ons liggen, waarin De Jong de stand van zaken uiteenzet. Helaas is dat het laatste geweest, wat hij er aan heeft kunnen doen. Het C.B. zal nagaan, in hoeverre het mogelijk is het door de overledene begonnen werk voort te zetten.

(Slot van pagina 4)

bestaan, dat de moderne opvatting, als zouden „wetenschappelijke en technische verworvenheden en desnoods ook nog sociale maatregelen of een bepaalde staatsvorm voldoende zijn voor het welzijn der mensheid” naar zijn overtuiging een misvatting is.

Niettemin heeft hij in het Sepik-district eenzelfde vervlakking en geestelijke leegheid, zoals hij het noemt, moeten constateren en wel als gevolg van Westerse invloeden.

Hij noemt het beangstigend, dat godsdienst en kunst snel verdwijnen en dat het Westen niet in staat blijkt te zijn, voor de Papoea's aan het leven een nieuwe inhoud te geven.

Een van de foto's in dit boek is van dit proces een triest symbool: een indrukwekkende kop van een goddelijke figuur, uit wiens vermoldde binnenste het gras naar buiten groeit. Niet alleen deze foto, maar ook de inleiding en vele toelichtingen getuigen van verval. Steeds weer moet worden vermeld, dat dit al tot het verleden behoort en dat nog slechts korte tijd tot het heden zal behoren. De ondergang van de culturen langs de Sepik is een kwestie van tijd. De resterende mannenhuizen hebben nog slechts de functie van dorpscafé's en zullen spoedig, verrot en ineengestort, geen enkele functie meer hebben.

Bühler's triestheid en heimwee zijn niet de kenmerken van de romanticus, die het laatste paradijs der edele primitieven ziet verdwijnen. Hij idealiseert de Papoea's allerm minst en beschrijft nuchter hun oorlogszuchtigheid, heerszucht en koppensnellerij. De tijd der ethnologische romantiek is wel voorbij, maar ook een nuchtere en soms bijna cynische marxist als Claude Levi-Strauss ziet geen kans, om zijn onvrede met de eigen wereld en de melancholie over de ondergang van de primitieve wereld te verbergen. Integendeel, hij hekelt woevend onze civilisatie, die de menselijke waardigheid infecteert en bevuilt. Bühler en Lévi-Strauss zijn niet de enigen, die weigeren zich daarbij zonder meer neer te leggen. De Fransman is wel cynisch en wel nihilistisch, maar hij is géén asfaltnihilist. Hij *geloofd* niet in de mens, maar hij kiest voor de mens.

Hij en anderen doen dat, omdat zij gruwen van wat Nel Noordzij een van haar romanfiguren in de mond legt: „Ik geloof in een heilige, algemene Internationale Business Machine.” Dit onheilgeloof is een van de belangrijkste wapenen geweest bij de liquidatie der primitieven. De vraag, of het een boemerang-effect zal hebben, gaat zowel humanisten als nihilisten aan, want als in Nieuw-Guinea het gras uit de vermoldde goden groeit, is er voor de Westerse mens alle reden om naar het eigen binnenste te kijken.

Hij kan dan veel leren van Rudi Carrell, die in antwoord op een vraag naar zijn geloof en/of kerk met twee zinnestjes allerlei dikke cultuurfilosofieën overbodig maakte: „Ik ben niks. Maar ik doe er niks meer aan.”

De Papoea's langs de Sepik doen er ook niets meer aan. Dat hebben ze van ons geleerd.

F. Sierksma

R. Gardi, *Sepik. Ingeleid en toegelicht door prof. A. Bühler. Erven Tijl, Zwolle.*

Hum. Jeugdbeweging voor Jongeren van 15-23 jaar.
Inlichtingen bij Hans van Schagen, v. Breesstraat 94, A'dam-Z., tel. 020 - 73 53 32.

Humanisme en science fiction

Op 27 september 1962 ontving de Britse schrijver, Arthur C. Clarke, momenteel op Ceylon wonende, de Kalinga-prijs voor het populariseren der wetenschap door middel van zijn boeken op het gebied van de science fiction. Vermoedelijk ook met het oog op de kringen der wetenschap, waar nog steeds een neiging bestaat om de „fiction” minderwaardig te achten, hield Clarke die dag een rede ter verdediging van zijn activiteiten en die van vele anderen op dit gebied.

Deze rede, gepubliceerd in de „Courier” van november 1962, het bekende maandblad van de Unesco, bevat van a tot z propaganda voor een humanistische levensbeschouwing. In aansluiting op de aangehaalde verklaring van de Nobelprijswinnaar Dr. Muller in The Humanist nr. 6 1957, waarin deze de science fiction-schrijvers prees, vooral ook als strijders voor het ideaal van „one free world”, volgt hier de enigszins vrije vertaling van het laatste deel van zijn rede:

„Dat lijkt mij onvermijdelijk. Ieder, die met deze literatuurvorm kennismaat, zal spoedig het onzinnige van de huidige verdeeldheid bij de volken gaan inzien. Science fiction moedigt een kosmisch standpunt aan; daarom is het vermoedelijk niet populair bij de schrijvers, die nog niet de revolutie van Copernicus (de aarde draait om de zon) ten volle hebben geaccepteerd of nog niet het inzicht hebben bereikt, dat de kans bestaat, dat de mens niet de hoogste levensvorm in het heelal bezit. Des te eerder zij hun opvoeding completeren en vertrouwd worden met de astronomische werkelijkheden, des te beter. En science fiction is een van de meest doeltreffende middelen voor dit doel.

Want science fiction is bij uitstek de literatuur van de *verandering* en verandering is het enige ding, waaromtrent thans zekerheid bestaat, dank zij de voortdurend versnelde revolutie van de wetenschap. Wat wij, science fiction-schrijvers de „hoofdstroom-literatuur” noemen, deze literatuur schildert gewoonlijk een statisch beeld van de maatschappij, een moment-opname.

Science fiction daarentegen neemt aan, dat de toekomst heel anders zal zijn dan het verleden, ofschoon geen poging wordt gedaan om de toekomst in bijzonderheden te voorspellen. Dat is onmogelijk, en juist gebleken voorspellingen moeten meer aan geluk dan aan een verantwoord oordeel worden toegeschreven. Maar door de *mogelijkheden* der toekomst te ontwerpen, naast meerdere *onmogelijkheden*, bewijst de science fiction-schrijver een grote dienst aan de mensheid. Hij moedigt bij zijn lezers de plooibaarheid van de geest aan plus de bereidheid om veranderingen te accepteren en zelfs te waarderen, in één woord de *aanpassing*. Wellicht is geen enkel kenmerk belangrijker in deze eeuw. De dinosaurussen verdwenen, omdat zij zich niet aan de veranderde omstandigheden konden aanpassen. Wij zullen verdwijnen als wij ons niet kunnen aanpassen aan een omgeving, welke ruimteschepen en nucleaire wapens bevat.

Fanatisme en bijgeloof

(...) Voordat ik eindig zou ik gaarne deze unieke gelegenheid van de Kalinga-prijsuitreiking op de grond van India willen benutten om te spreken over de bevordering van de wetenschappelijke toekomst in het Oosten. Ofschoon deze reeds belangrijk is voor het Westen, moet voor het Oosten een uitzonderlijke urgentie worden toegevoegd. Twee van de grootste onheilen, die Azië teisteren en miljoenen in een staat van fysieke en geestelijke armoede houden, zijn Fanatisme en Bijgeloof. Wetenschap, zowel in de culturele als de technologische betekenis, is de grote vijand van beide; wetenschap kan de enige wapens verschaffen voor een overwinning en gehele naties naar een beter leven leiden.

Want Fanatisme is onverenigbaar met de open en vorsende geest van de wetenschap, met de bereidheid om de feiten van de externe werkelijkheid te accepteren, zelfs als deze in strijd zijn met hetgeen men hoopt of gelooft. Het motto van de fanaticus is: probeer niet mij in de war te brengen door het noemen van feiten; ik heb mijn standpunt reeds bepaald, waarvan ik nimmer zal afwijken. Dit nu is lijnrecht in strijd met een op de wetenschap gebaseerde houding.

Met betrekking tot Bijgeloof merk ik op, dat velen zich zullen herinneren (ofschoon te veel mensen het reeds hebben vergeten) wat op 5 februari 1962 geschiedde. Op die datum veroorzaakte een natuurlijke en onvermijdelijke groepering der planeten (reeds ongeveer twintig maal voorgekomen sedert de dagen van het Kalinga Rijk!) nodeloze vrees bij velen.

Grote sommen werden uitgegeven om de vermeende invloed op de mensen af te wenden. En het meeste geld werd opgebracht door mensen, die het moeilijk konden missen. Dit was een spectaculair voorbeeld, maar er zijn talloze andere voorbeelden, onopgemerkt door de wereld. Kort geleden, niet ver van mijn woning, was een man door een slang gebeten. Hij kon geen medische behandeling krijgen, omdat de datum daarvoor niet geschikt was. De man stierf.

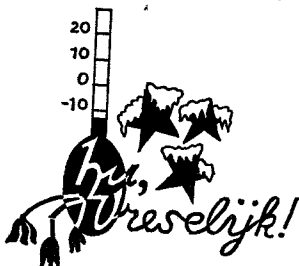
Twee jaren geleden noemde Monsieur Jean Rostand India „die grote natie, die de toekomst verwelkomt zonder het verleden te verwerpen”. Dat is een goede politiek voor elke natie, zolang wordt beseft, dat er dingen in het verleden zijn, die verworpen *moeten* worden. Wetenschap, beschouwd als gezond verstand tot de n-de graad, kan ons vertellen wat te bewaren en wat te verwerpen. Let op de stem van de wetenschap; indien niet voor Uw eigen belang dan voor het belang van de lieve donkerogige kinderen van Azië en Afrika, die elk jaar bij miljoenen worden geboren en bij miljoenen het volgende jaar sterven. Hun enige hoop op een betere toekomst ligt in een leiding door de wetenschap, gepaard met wijsheid en vooruitzien. Ik zal mij gelukkig voelen als mijn boeken iets hebben bijgedragen voor het bereiken van dit doel.

Dat science fiction een doeltreffend middel zou blijken om de wetenschap-zonder-de-franjer-fantasie op populaire wijze aan de massa over te dragen, zullen de eerste schrijvers wellicht niet hebben vermoed. Voor de verbreiding van een humanistische levensbeschouwing acht ik deze overdracht van uitzonderlijke betekenis. Belangstelling wekken voor de huidige snelle ontwikkeling der wetenschappelijke inzichten, vooral met betrekking tot natuur- en sterrenkunde, lijkt ook mij de enige weg naar een betere samenleving. De vermindering van angst en overschatting van de mens zal het geluksgevoel kunnen bevorderen. Fanatisme en Bijgeloof zijn ook in het Westen nog in ruime mate aanwezig. Bovendien zijn er reeds duidelijke aanwijzingen, dat de vage scheidingslijn tussen Geloof en Bijgeloof bezig is zich naar het gebied van het Geloof te verplaatsen. Getuige op het grote succes van de boeken met science fiction, kan ik niet nalaten onze deskundige leden uit te nodigen om, meer dan tot nu toe, voorlichting te verstrekken, desgewenst zonder „fiction”. Beter een half ei dan een lege dop.

J. Veen

Stijlmijmerij

Als je in Nederland de aandacht wilt trekken, dan moet je over het weer beginnen. Wie zijn de populairste landgenoten van deze tijd? Gerri

(van Weer of geen weer), de man met de baard (van de t.v.), de molenaar (in het midden des lands) en de bekende kapper. Dank zij dit vier-

Erasmusprijs voor Martin Buber

De Erasmusprijs 1963 is toegekend aan de Joodse wijsgeer Martin Buber te Jeruzalem. Buber is op 8 februari 1878 in Wenen geboren. Hij zal de prijs, groot honderdduizend gulden, op 3 juli te Amsterdam in ontvangst nemen. De prijs is ingesteld door de stichting Praemium Erasmianum, in 1955 opgericht, met het doel die gebieden te bestrijken die de Nobelprijs openlaat. Het is de bedoeling de prijs jaarlijks toe te kennen aan een geleerde of kunstenaar die zich op een met de Europese gedachte verbonden wijze heeft onderscheiden. Een deel ervan moet de winnaar besteden aan een Europees project van algemene betekenis.

Prof. Buber is in ons land vooral bekend om zijn studies op het gebied van het Oude Testament. Hij heeft veel gepubliceerd over het chassidisme, een stroming in de achttiende eeuw in het Poolse Jodendom ontstaan. Bubers werk, gekenmerkt door een ondogmatische geest, is een belangrijke bijdrage aan het Europese denken.

Ook op politiek gebied heeft Buber zich bewogen. Op het twaalfde Zionistencongres in 1912 pleitte hij voor een politiek die op verzoening met de Arabieren doelde, een standpunt, dat hij ondanks de oorlog met de Arabieren tot op heden handhaafde. Op zijn 85ste verjaardag kreeg hij een gelukwens van de Israëlische president, Ben Goerion, ondertekend met de woorden „vriend, bewonderaar en tegenstander”.

In 1933 is Buber uit Duitsland – hij was hoogleraar te Frankfurt – gevlucht. In Jeruzalem heeft hij sedertdien zijn werk voortgezet.

In M. en W. van 23 maart werd een artikel opgenomen over Buber n.a.v. zijn 85ste verjaardag.

Rake repliek van Greshoff

In „Het Vaderland” van 9 februari bespreekt J. Greshoff Annie Salomons: „Herinneringen uit de oude Tijd”. Recensent toont in zijn bespreking grote waardering voor deze terugblik, maar op één onderdeel is hij het bepaald niet eens met de (r.k.) schrijfster. Hieronder volgt zijn rake repliek, die de lezers en lezeressen van „Mens en Wereld” uit het hart gegrepen zal zijn:

„Ietwat vreemd doet mij haar uitspraak n.a.v. Coenens werk aan: „Alleen een oppervlakkig mens kan het leven zonder God op den duur blijmoedig aanvaarden”. Hieruit spreekt weer die vanouds bekende zelfoverschatting en zelfverheerlijking van de gelovigen: zij beschouwen zich als uitverkoren en niet oppervlakkig! Ik zie Frans Coenen al verdraagzaam en wel een beetje spottend glimlachend bij zulke enormiteiten.”

tal spreekt iedereen thans met kennis van zaken over depressies, nachtvorsten, hoge ruggen en dikke staarten.

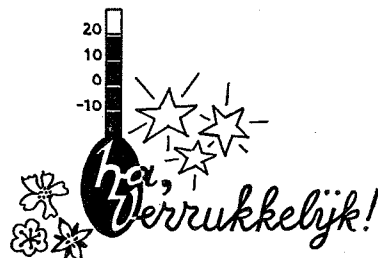
Vandaar dat ik mij enige tijd geleden in deze hoek ook eens gewaagd heb aan een weerpraatje. En waarachtig, het heeft gewerkt! Vooral heeft wat ik noemde het klimaat in het Verbond de gemoederen in beroering gebracht. De resultaten hebt u al verschillende malen in de rubriek „Zo denk ik er over” kunnen vinden en ook uit niet voor publikatie bedoelde brieven heb ik al menige bijvalsbetuiging kunnen putten. Uit alle reacties blijkt duidelijk, dat wat meer zon en een iets mildere temperatuur zeer op prijs zouden worden gesteld.

Er mankeert dus blijkbaar iets aan het klimaat in het H.V. Wat? De een zegt we zijn te stug, de ander vindt dat het gevoel te weinig wordt ingeschakeld, de derde gelooft dat we bang zijn om ons eens echt vrolijk te tonen en de vierde vraagt zich af of we onze plaatselijke afdelingen wel met recht gemeenschappen mogen noemen. Zo weet iedereen wel wat, alleen niet iedereen grijpt naar de pen of spreekt zich uit. En dat is jammer. Zelfs zij die na een kort lidmaatschap weer verdwijnen komen er gewoonlijk niet toe om nu eens precies te zeggen wat er aan schort.

Maar hoe wil men dan dat er veranderingen komen?

Ik heb een voorstel. We gaan deze materie

eens op de een of andere manier aan de orde stellen. Wanneer en waar, dat weet ik nog niet. Maar wel hoe. Namelijk met uw aller medewerking. Laten we het zo doen: u schrijft een kort briefje aan de redactie van Mens en Wereld, waarin u met enkele woorden uiteen zet wat u mist in ons Verbond, wat u anders zou wensen, wat niet voldoende tot zijn recht komt en wat u nog meer van belang acht. Wat u

schrijft behoeft geen artikel voor Mens en Wereld te worden, alleen dus maar een gewoon krabbeltje. Het Centraal Bureau is dan wel zo vriendelijk om de oogst te verzamelen en door te sturen naar

Styllet

IK denk er ZO over

Nog eens: Sexualiteit en liefde

Naar aanleiding van de reactie van mevrouw Meyer-Bannink moet mij het volgende van het hart.

Realiseert mevrouw Meyer zich, dat zij de mensheid scheidt in mannen en vrouwen, alsof er verschil is in gevoelens. De heer Rietdijk pleit voor het recht van ieder een liefdespartner te vinden. Hiermee erkent hij het recht van emanciperen van de vrouw. Mevrouw Meyer schrijft: zo weinig vrouwen schrijven over seksuele problemen. Staat dit vast? Zo ja; het niet schrijven hierover, betekent nog niet, dat het probleem niet bestaat voor de vrouw.

In de toekomst zullen hierover zeker meer vrouwen aan het woord komen. Persoonlijk vind ik het noodzakelijk dat dit aspect, het vinden van de juiste partner grondig bekeken wordt. Ik vind het geen bezwaar, dat iemand mogelijkheden, die revolutionair lijken, oppert. In ieder geval blijkt hieruit een bewogenheid met diegenen die dat geluk niet hebben.

M.i. sluit de heer Rietdijk liefde geenszins uit, hij spreekt immers over liefdespartner. Het artikel gaat echter over seksuele nood in meer of mindere mate, veroorzaakt door weinig keuzemogelijkheden en het ontbreken van een doelbewustheid van wat men wenst. De mens bestaat uit meer dan slechts geest. En dat „meer” spreekt een woordje mee. Je kunt het ontkennen, je kunt het sublimeren, integreren enz., maar het feit dat we het zó inpassen in het geheel en het tot symbool van liefde maken, is het bewijs dat sexualiteit een kracht is, die zich hoe dan ook doet gelden. Met de kans van: het in meer of mindere mate gelukken of mislukken van huwelijken, naar gelang we de juiste of onjuiste partner vinden.

U moet het me maar vergeven, als ik het wat scherp zeg, maar ik vind het zo'n grote onzin om over pantoffelparade, victoriaanse tijd enz. te spreken, nog steeds handelen we niet anders, alleen meer verhuuld. Het is niet slechts een kwestie van beleefdheid, indien we ons behoorlijk kleden, als we bezoek ontvangen of op bezoek gaan, we zijn het ons

misschien niet steeds bewust. We vinden het heel plezierig als de andere sexe ons niet voorbij ziet, al zou het maar om onze geestelijke kwaliteiten zijn.

En als sommige dochters op een bepaalde manier reageren, houdt dat nog niet in dat dit algemeen geldend is en dat dit een objectief juiste reactie is. Het is waarschijnlijk, dat eeuwen afhankelijkheid van de vrouw nog tot in deze generatie zijn invloed doet gelden. En dat met het voortschrijden van de emancipatie ook op dit gebied, gaat blijken dat de vrouw even zo wel een openlijk jachtinstinct bezit. Verhuld hebben wij vrouwen dit, we besteden immers bijzonder veel aandacht aan de foundation.

En zo we van mening zijn (en mocht in de toekomst dit een objectieve waarheid blijken te zijn, doordat de vrouw vrij komt en dan minder gefrustreerd hierover kan denken en voelen), dat het specifiek vrouwelijk is niet openlijk op jacht te gaan (vooropgesteld dat ze zich op een jachtgebied heeft begeven als eventueel object) en we ons bewust zijn van onze heimelijke politiek, laten we dan glimlachen over onze maniertjes van doen: de man de eer te gunnen.

Maar laten we in vredesnaam niet menen, dat we het beter doen, omdat we er niet over praten of over schrijven.

Nu wil ik het nog even hebben over het begrip sublimatie. Heel vaak verheft men sublimatie, zeer afhankelijk van de verschillen in structuur, tot opdracht. Vroeger was het een wonder dat de mens sublimeren kon, nu is het een vanzelfsprekendheid. Men moet zich nogal wat in bochten wringen om zover te komen, en dat, terwijl sexualiteit een goed is, ons ingeboren. Daarom waardeer ik zo dit pogen van dr. Rietdijk om van buitenaf oplossing te creëren, het hoeft niet de juiste te zijn, misschien weet een ander een betere. Het gaat echter niet aan, zo zonder meer, dit pogen te critiseren, indien men er niets anders tegenover stelt.

A. M. P. Simons-van Dam

De ideeën van Rietdijk

Van zedelijke bonbondoos naar redelijke behoeftebevrediging

De door Rietdijk geschetste struikelblokken, voor de mens die in zijn wereld een partner zoekt, concentreren zich rond een marktprobleem. Mijns inziens behoeven we er niet aan te twijfelen, dat dit aspect een grote rol speelt. Naast het probleem van de schaarste speelt hier toch ook het toevals- en kans-element een grote rol. Voor enkele mensen schijnt de gedachte aan vraag en aanbod, in verband met de behoefte aan sexualiteit en liefde, moeilijk verteerbaar. Voor mij staat het vast, dat de willekeur waarmee de meeste verhoudingen tot stand komen, en daarna worden geïnstitutionaliseerd, meer teleurstellingen met zich mee brengt, dan nodig zou zijn. Voor 61 % van de gehuwden in Duitsland en 80 % van de gehuwden in Frankrijk schijnt dit althans het geval te zijn. Hoe ligt dat percentage in Nederland? Deze cijfers – hoewel zeer interessant – zijn uiteraard vatbaar voor een genuanceerdere vermelding. Wat is bijvoorbeeld „trouwen uit liefde”? Hoe zijn de criteria gekozen voor dit onderzoek op grote schaal en welke methode heeft men gebruikt om de verkregen gegevens te bewerken? Deze en nog meer vragen dringen zich op bij het vernemen van die cijfers. Bijvoorbeeld: Hoeveel percent heeft aanvangkelijk wél gemeend „uit liefde” te trouwen?

Veel kan men mijns inziens toeschrijven aan het feit, dat er een dwang bestaat die elk partnerschap naar het huwelijk toedrijft. Tevens laat het beeld, dat de meeste mensen van het huwelijk meekrijgen veel te wensen over. Om bij het marktprobleem te blijven: Persoonlijk heb ik altijd de indruk gehad dat een mooie mythe om het marktfacet te verdringen zit in het geloof aan de „ware-Jozef”, maar óók in de verabsolutering van het huwelijk. *Men heeft er in onze cultuur veel moeite en energie voor over gehad om eeuwenlang de sexualiteit iets anders te doen zijn dan sexualiteit.* Met deze enorme tour de force is men er tenslotte in geslaagd de sexualiteit te vernietigen, waarop de seksuele revolutie is gevolgd. Deze heeft over het algemeen nog niet veel meer tot gevolg gehad, dan dat het ware gezicht van de verdrongen sexualiteit werd getoond, aan hen die het willen zien. Verdere ontwikkeling om tot een vrijgemaakte sexualiteit te komen zal nog wel enige generaties vergen. Het is zaak om alle zeilen bij te zetten, zodat de eenmaal ingeslagen weg kan worden afgelegd. Dat zal niet meevallen, omdat vele ouderen, die de dienst uitmaken, nog bevangen zijn door de anonieme tyrannieën. Voordat die generaties zijn uitgestorven zullen zij weer een aantal jonge mensen hebben aangestoken door hun directe beïnvloeding, door woorden en door hun geschriften. De kunst van deze lieden is de sexualiteit zo ingewikkeld te maken dat de meeste mensen „er maar van af zien”, hetgeen een andere uitdrukking is voor „driftafstand”.

Deze bewering lijkt in tegen-spraak met de door sommige mensen gesignaleerde „zederverwildering”. Het komt mij voor dat de met de conservatieve seksuele moraal gevormde persoonlijkheidsstructuur inderdaad een grotere seksuele vrijheid niet aan kan, althans niet direct. Conservatieven spreken in zo’n geval van zedenverwildering, maar ze vergeten dat zich bij dergelijke gevallen de keerzijde manifesteert van een persoonlijkheidsstructuur, die zij zelf hebben gevormd en propageren, als „zo hoort het”. De seksuele moraal fungeert dus in feite als een garantie voor het „evenwichtig” gedrag van een in wezen op dit stuk gesintegreerd persoonlijkheidsbeeld, dat in onze cultuur in vele schakeringen prevaleert. Door het stellen en institutionaliseren van de irratio-

nele morele eisen op seksueel gebied tracht men de orde te bewaren. Wanorde heet hier met een groot woord: „cohabiteren”. Is dit nu een sick joke, waarde lezer? Neen, het is sick, maar alles behalve een joke: een groot deel onder de jonge mensen zegt dan ook: wij willen dit eenvoudig niet meer. Dat deze mensen dikwijls in moeilijkheden geraken door tegenwerking van degenen die deze misère hebben liefgekregen – of er om andere redenen niet meer buiten kunnen – doet aan de juistheid van mijn beweringen niets af. Ik ben daarom blij, dat de heer Rietdijk de sexualiteit eens grootscheeps aan de orde heeft gesteld, hoewel ik het met

Het klimaat

Brood en spelen. Het is een oude wijsheid: de mensen verlangen beide. Gelukkig behoeven we ons voor het eerste geen zorgen te maken. Ook geestelijk brood wordt ons in ruime mate door het Verbond verstrekt, maar wat spelen betreft is het altijd te kort geschoten. De politieke partijen schakelen de jeugd, zelfs de zeer jonge jeugd, in, mede om de doelstellingen van de volwassenen te verwezenlijken, al is dit natuurlijk ook in het belang van de jeugd zelf (padvinderij, jeugdbijeenkomsten, reisesjes). De godsdiensten doen hetzelfde (koorknappen, onschuldige kindertjes in witte jurkjes en strikjes).

Is het niet zó: Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst.

Ook de bejaarden zouden gaarne zien, dat er een beetje naar hun wordt afgedaald; ze staan zo eenzaam aan de kant. Voor wetenschappelijke, overigens zeer waardevolle artikelen en diepzinnige discussies, (Rekenschap) hebben ze

Man en vrouw

Een Belgische pater, dr. C. J. Lannoy, lector in de filosofie te Brugge, die reeds vroeger een studie over de psychologie van man en vrouw geschreven heeft, publiceert nu een boek over „Psychologische moeilijkheden in het huwelijk”, waarin een hoofdstuk voorkomt over de specifieke plaats van man en vrouw in het gezin. Het prospectus van de uitgever deelt ons mede, dat in deze combinatie „hij het hoofd en zij het hart” is, en zegt vervolgens:

„Dr. Lannoy wijst er nadrukkelijk op dat het miskennen van de gezagsfunctie van de man, de bazigheid van de vrouw leidt tot een gevoelsmatige onbevredigdheid bij beiden, onbevredigdheid die in de psychologische wetenschap frustratie wordt genoemd. Op grond van zijn ervaringen als psycholoog toont de auteur zich derhalve een tegenstander van de beweging die leidde tot de (belgische) wet van 30 april 1958 waarbij de gehuwde vrouw geëmancipeerd werd en haar theoretisch gelijke zeggingsmacht als de man verleend werd.”

In Sartre’s boek „De Walging” bezoekt de hoofdpersoon een museum en kijkt daar naar „de geheimzinnige zwakheid van menselijke gezichten, die in bepaalde schilderijen wordt blootgelegd”. Eén portret herinnert hem aan een oom, die op zijn sterfbed tegen zijn vrouw, die gedurende twaalf nachten bij hem gewaakt had, zei: „Thérèse, ik bedank je

enkele details niet eens ben. Wel ben ik het eens met de essentiële punten, die mijns inziens een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de seksuele bewustwording van de mens. Maar al te dikwijls heeft men in de loop der afgelopen decennia vooruitstrevende inzichten op dit gebied in de doofpot trachten te stoppen. Gelukkig zal dat steeds minder lukken.

P. M. Leeuwenberg

Lezingen voor de radio

2 juni VARA 9.45 uur: I. Spetter: „Hoop, zonder illusie”.

9 juni VARA 9.45 uur: mej. J. J. Th. ten Broecke Hoekstra: „Menselijke waardigheid”.

16 juni VARA 9.45 uur: H. Th. Bakker: „In welke mate zijn wij vrij bij onze keuze?”

niet meer zoveel belangstelling. Gelukkig wordt er in vele sectoren van het maatschappelijk leven wat meer notitie van hen genomen dan in het (recente) verleden.

Zou het H.V. aan het bovenstaande niet een voorbeeld kunnen nemen? Werkelijk: (geestelijk) brood en (wereldse) spelen – het één is even noodzakelijk als het andere.

H. Schilte

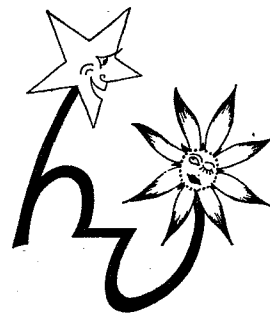
Onderschrift:

In dit verband mogen wij onze lezers en gemeenschapsbesturen attent maken op het bejaardenwerk dat op zo’n uitstekende wijze o.a. in het Gerhardhuis te Amsterdam en ook in diverse Gemeenschappen georganiseerd wordt. Werkelijk, er leven onder de oudere Verbondsleden nog velen die met onze hulp tot levend Gemeenschapswerk in staat zijn. (Red.)

niet; je hebt slechts je plicht gedaan”. „Wanneer een man zo ver komt – vervolgt Sartre’s hoofdpersoon – moet men zijn hoed voor hem afnemen”.

Zouden de dames dit ook nu nog: in het jaar 1963 – natuurlijk figuurlijk gesproken – voor tegenstanders van haar emancipatie „en haar theoretische gelijke zeggingsmacht”, zoals de bovengenoemde auteur, niet eerbiedig moeten doen?

J. B. Meijer

„Mens wat een wereld”

Zeddam-Montferland. Voor een heerlijk rustige vakantie: **Pension „Wijde Blick“.** Volledig pension f 9,50 (incl.) p.d. Folder op aanvraag. Telefoon (0 83 45) 4 9 3.

Hoogersmilde. Voor een heerlijk rustige vakantie in bosrijke omgeving, bungalow te huur. Voorz. van w. en k. water, w.c. en douche. Voll. inger. Nog vrij van 8 juni tot 20 juli en na 17 aug.

Inl. H. J. Barnard, Gravin Beatrixstr. 21, Gouda.

Wegens ziekte van echtgenote zoek ik voor mijn dochter (14 jaar) **gezin met kind(eren)** van ongeveer dezelfde leeftijd, dat haar onder vergoeding van de kosten met zich mee op reis wil nemen.

Inlichtingen: Argonautenstraat 60 II A'dam, tel. 020 - 73 22 46.

Welke zich eenzaam voelend heer **wenst inwoning** bij beschaafde gescheiden dame, 48 jaar, verpleegster, liefhebster van muziek, literatuur en wandelen; wonende in dorp op de Veluwe. Brieven onder no. juni 1 a. h. bureau v. d. blad.

WOONGELEGENHEID gezocht in Den Haag, 1 kamer met/en sanitair, bijv. k. souterrain. Brieven onder no. juni 2 a. h. bureau v. d. blad.

30 jr. jongeman **zoekt vriendin/kameraad.** Brieven onder no. juni 3 a. h. bureau v. d. blad.

All. st. gep. ongeh. dame, 68 jr., buitenkerkelijk, sociaalvoelend, vit. en goed uiterl., alg. belangstelling, zoekt v. vac.-reis n. Centr. Spanje p. touring-car, vertr. p. 16 sept. v. uit Den Haag, reisgezelschap, dame of heer ± zelfde leeft., ieder v. eigen rek. Moet innerl. besch. zijn en goed uiterl. hebben.

Brieven onder no. juni 4 a. h. bureau v. d. blad.

Alleenstaande dame, 43 jr., alg. ontw., westen des lands, **zoekt contact** met beschaafd ontw. heer voor vrije tijd en vakanties. Gezamenlijke rekening.

Brieven onder no. juni 5 a. h. bureau v. d. blad.

Instituut voor Ademhaling- en Ontspanningsgymn.

Oefeningen gericht op gezondheid en ontwikkeling van lichaam en geest.
(Hatha Yoga)

Privé en in clubverband.

Puck van Waveren

Irislaan 3 Heemstede
Telefoon 0 2500-3 66 76

Mogen wij onze lezers nog eens attent maken op de volgende door het Humanistisch Verbond uitgegeven brochures?

U kunt deze verkrijgen tegen de er achter genoemde prijzen. (porti-kosten inbegrepen) door storting op girorek. 304960

Wat ben ik eigenlijk?	f 0.25
Dit wordt gedaan	- 0.30
Een verrassende ontmoeting	- 0.25
Onze kinderen tussen Humanisme en Christendom	- 0.75
De dag ligt voor ons	- 0.35
Humanisme en opvoeding	- 0.95
Modern Humanisme	- 1.75
Beginnel en Doel v/h Hum. Verbond	- 0.25
De idee v/d Openbare School	- 0.60
Studiekosten	- 1.25
Echt en onecht in geloof en ongeloof	- 0.75
Humanisme en Rede	- 2.25
Humanistische Gedachten (2e druk)	- 1.25
Humanisme en Sociale Gerechtigheid	- 1.25
Humanistisch Vormingsonderwijs	- 0.50
Oorlog en Vrede	- 0.30
Openbaar en daarmee gelijk te stellen Onderwijs	- 0.30

Een volledige brochurenlijst wordt U op Uw verzoek gaarne toegezonden.

Humanistische Stichting Socrates

Oudegracht 152, Utrecht

De Zomerschool

van de humanistische stichting „Socrates“ zal dit jaar worden gehouden van vrijdag 19 juli 16.00 uur tot zondag 21 juli 17.00 uur te Oosterbeek.

Onderwerp: **PROBLEMEN RONDOM DE VRIJHEIDSTRAF**

Leiding: P. A. Pols

Spreekers: Nog nader bekend te maken

Verdere mededelingen:

De huishoudelijke leiding zal in handen zijn van mevrouw M. J. Waasdorp-Sonius.

De zomerschool wordt gehouden in het conferentieoord „de Pietersberg“, Pietersbergweg 19 te Oosterbeek.

De kosten bedragen met volledig pension f 32,-, met alleen koffie en thee f 15,-.

Zij, die een aanmeldingsformulier willen ontvangen, kunnen deze aanvragen bij het secretariaat van de stichting „Socrates“, Oudegracht 152, Utrecht.

De verzekeringsindex van alle INDEXBENADERINGS-polissen is thans gesteld op het indexcijfer 1962 van het C.B.S., zijnde 127 (1961 was 123),

Sinds 1958 zijn de verzekerde kapitalen verhoogd met 8,55% en in koopkracht gelijk gebleven. Wilt u hiervan meer weten, vraagt dan inlichtingen en brochures.

N.V. LEVENSVZERKERING MAATSCHAPPIJ

STADHOUDERSKADE 1a. AMSTERDAM Telefoon 020-18 55 55

WOORD VAN DE WEEK

(Radio-lezingen van het Humanistisch Verbond)

Het aantal abonnees bedraagt thans ruim

5000

De abonnementsprijs is f 4,- per jaar. Voor hen die nu abonnee willen worden, openen wij de mogelijkheid om alle nog in het tweede kwartaal 1963 verschijnende nummers gratis te ontvangen.

U dient dan f 2,05 over te schrijven op postrekening no. 58 t.n.v. de Hum. Luisterkring te Utrecht met als omschrijving: Nieuw abonnee 1963.

Na ontvangst krijgt u alle verschijnende nummers regelmatig toegezonden.

MENS EN KOSMOS

Gewijd aan de studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap met hun grensgebieden, onder redactie van J. M. Hondius, Dr. H. Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins. Abonnementsprijs f 15,- per jaar (6 nummers). Losse nummers f 2,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op geestelijk gebied bij de uitgever **N. KLUWER - DEVENTER.**

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Humanistische Correspondentiekring voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, gaarne 24 ct aan postzegels insluiten.